

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tanja Hokkanen

LASTEN KOKEMUKSIA VÄKIVALTATYÖN PALVELUKESKUS PYSÄKILLÄ

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

HOKKANEN, TANJA

Lasten kokemuksia väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkillä

Opinnäytetyö

53 sivua + 1 liitesivu

Työn ohjaaja

lehtori Johanna Jussila

Toimeksiantaja

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys

Kevät 2015

Avainsanat

perheväkivalta, väkivaltatyö, lapsityö, lapset, nuoret, ensi- ja turvakodit

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin toimintaa lasten näkökulmasta. Tarkoituksena on kertoa lasten kokemuksia saamastaan palvelusta, lapsityöstä. Opinnäytetyössä kerrotaan lasten mielipide Pysäkin toiminnasta, viihtyisyydestä, väkivallasta puhumisesta työntekijän kanssa sekä Pysäkiltä saamastaan hyödystä ja avusta.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä mukailen. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, kuvakortteja apuna hyödyntäen. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea lasta, jotka ovat Pysäkin asiakkaita. Koska haastateltavat olivat alaikäisiä, heidän vanhemmiltaan pyydettiin lupa haastatteluiden tekemiseen.

Tutkimuksessa selvisi, että lasten kokemukset Pysäkiltä ovat myönteisiä. Toimintaa Pysäkillä pidettiin mukavana ja mielekkäänä, toisaalta kaivattiin enemmän lasten kuulemistä. Pysäkki paikkana oli lasten mielestä hieno, se on lähellä kulkureittejä ja sinne oli turvallista tulla. Väkivallasta puhuminen oman työntekijän kanssa koettiin todella tärkeäksi ja siitä oli saatu apua omien tunteiden käsittelyyn sekä perheen tilanteeseen. Pysäkillä käyminen oli vaikuttanut kaikkiin lapsiin ja heidän perheisiinsä positiivisesti. Lapset olivat kiitollisia toiminnasta ja Pysäkillä käymisestä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

HOKKANEN, TANJA

Children's Experiences in Work against Violence in Service Center Pysäkki

Bachelor's Thesis

53 pages + 1 pages of appendices

Supervisor

Johanna Jussila, Senior Lecturer

Commissioned by

The Federation of Mother and Child Home and Shelters in Kymenlaakso

Spring 2015

Keywords

family violence, violence work, violence work with children, children, the youth, the federation of mother and child homes and shelters

This thesis examined the action of work against violence in service center Pysäkki in the federation of mother and child homes and shelters in Kymenlaakso from the children's point of view. The meaning of this thesis was to tell children's experiences about the service they have gotten from violence work with children. This study told children's opinion about the actions of Pysäkki, its comfort, speaking about violence with employee and benefit and help what they have gotten from Pysäkki.

This thesis is qualitative and the material was collected by theme interviews with the help of picture cards. Three children, who were customers of Pysäkki, were interviewed. The interviewees were underage so permission was asked for their parents.

According to the results, children's experiences in Pysäkki were positive. Activities in Pysäkki were considered comfortable and meaningful, but there were wishes that children would be heard more. Pysäkki was regarded as a great place, near the routes and the atmosphere there was safe. Talking about violence with a child's own employee was experienced very important. Children thought that they had gotten help with handling their emotions and family situations. Visiting Pysäkki was effected positively all children and their families. The children were thankful for activities and visiting Pysäkki.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	KYMENLAAKSON ENSI- JA TURVAKOTIYHDISTYS	7
	2.1 Toiminta-ajatus ja arvot	8
	2.2 Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki	9
3	PERHEVÄKIVALTA	10
	3.1 Perheväkivallan muodot	11
	3.2 Perheväkivallan vaikutus lapsiin	14
	3.3 Väkivallasta traumatisoituminen	15
4	LAPSITYÖ PERHEVÄKIVALTATYÖN TOIMINTAMUOTONA	16
	4.1 Ensi- ja turvakotien lapsityön työskentelyn periaatteita	18
	4.2 Pysäkin lapsityön tapaamiset	19
	4.3 Pysäkin vanhemmuustapaamiset	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
	5.1 Tutkimustehtävä	23
	5.2 Kohderyhmä	24
	5.3 Aineiston hankinta	25
	5.3.1 Teemahaastattelu	26
	5.3.2 Kuvakortit	28
	5.4 Analyysimenetelmä	30
6	TUTKIMUSTULOKSET	31
	6.1 Toiminta Pysäkillä	31
	6.2 Pysäkki paikkana	33
	6.3 Väkivallasta puhuminen	35
	6.4 Hyödyn ja avun kokemukset	36
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	37

8 POHDINTA	40
8.1 Ajatuksia tuloksista	40
8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	42
8.3 Jatkotutkimusten tarve	43
LÄHTEET	46
LIITTEET	
Liite 1. Haastattelukysymykset	

1 JOHDANTO

Perheväkivalta on monisäikeinen käsite, johon sisältyy määrittelyä paikasta, kohteesta ja tekijästä sekä vaikutuksista ihmiseen. Perheväkivalta on niin kutsuttu kansanterveysongelma, johon kaikki ovat varmasti joskus jossain muodossa törmänneet. Kansainvälisten vertailujen mukaan Suomi on hyvin turvallinen maa, mutta kun väkivaltaa tapahtuu, se tapahtuu usein toisilleen tuttujen ihmisten kesken. Vuonna 2013 kaikkien henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä oli 38 026, joista pahoinpitelyrikkoksia 35 515, näistä pahoinpitelyrikkoksesta perheväkivaltarikoksia oli 6470 (SVT1). Suomessa vuonna 2014 poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoihin tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia oli yhteensä 35 066, joista 32 763 oli pahoinpitelyjä. Luvut eivät kerro perheväkivaltarikosten määrää. Vaikka pahoinpitelyjen määrä on 7,3 % vähemmän kuin edellisellä vuonna, on määrä edelleen suuri. (SVT2.) Todellisuudessa luvut voivat olla paljon isompia, sillä perheväkivalta on ilmiö, joka kirjautuu vain ilmoittamisten perusteella poliisin rekistereihin. Tälle väkivallanlajille on tyypillistä jäädä vain perheen tietoisuuteen. On siis vaikeaa arvioida, kuinka paljon uhreja oikeasti on. (Paavilainen & Pösö 2003c, 25.)

Erityisesti fyysisen, psyykkisen tai muunlaisen kärsimyksen minimoimisen takia lähisuhte- ja perheväkivallan ennaltaehkäisytyö on merkittävässä roolissa. Ennaltaehkäisytyön avulla saadaan aikaan myös merkittäviä säästöjä yhteiskunnan varoissa. Hyvästä ennaltaehkäisystä huolimatta tarvitaan myös akuuttia apua, pitkäkestoista tukea sekä kohdennettuja palveluja tietyille ryhmille. Suomessa kunnilla on vastuu ehkäisevän väkivaltatyön suunnitelmien tekemisessä sekä tarvittavien palvelujen järjestämisessä. Aina kuntien tuottamat palvelut ja hallinnonalojen velvollisuus puuttua väkivaltaan eivät riitä, silloin eri järjestöillä on tärkeä rooli väkivaltatyössä. Näitä järjestöjä ovat esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto, Rikosuhripäivystys, Lyömätön linja, Raiskauskriisikeskus Tukinainen sekä monia muita. (Ewalds 2005, 14 – 15; THL 2015b; THL 2015a; STM 2008; Poliisi.)

Opinnäytetyöni tilaaja, Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys, on yksi tällainen väkivaltaan puuttuva, väkivallan uhreja sekä tekijöitä auttava järjestö. Tarkemmin opinnäytetyöni aihe kohdistuu yhdistyksen väkivallan ehkäisytyön toimintamuotoon: väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkkiin ja sen tarjoamaan palveluun, lapsityöhön. Tarkoitukseni on siis tutkia lasten kokemuksia lapsityöstä. Tällä opinnäytetyöllä pyrin

siis nostamaan esille lasten kokemuksia saamastaan palvelusta väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkillä. On luonnollista, että lähes kaikissa palveluissa vain asiakas voi oikeasti tietää ja osata kertoa, miltä jokin asia tuntuu tai onko siitä mahdollisesti ollut hyötyä. Tämän vuoksi koko opinnäytetyön läpi punaisena lankana kulkevat lasten kokemukset, heidän kanssaan tehtävä työ sekä heidän mielipiteensä. Lastensuojelulain (LSL) 6. §:n mukaan lapsi on alle 18-vuotias ja nuori 18 – 20-vuotias. Myös Yhdistyneiden kansakuntien (YK) sopimus lapsen oikeuksista määrittelee kaikkien alle 18-vuotiaiden henkilöiden olevan lapsia (Lapsen oikeuksien sopimus, 7). Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin lapsityön asiakkaat ovat alle 18-vuotiaita. Näiden määritelmien ohjeistamana puhun sekä teoriaosuudessa että tutkimusosassa opinnäytetyön kohde-ryhmästä lapsina.

Opinnäytetyössä kerron ensimmäisenä hiukan Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen synnystä sekä toiminta-alueesta jatkaen kerrontaa yhdistyksen toiminta-ajatuksiin ja arvoihin. Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin omassa kappaleessa taustoitin hankkeena syntyneen toiminnan tarkoitusta. Kyseisessä kappaleessa avaam myös lapsityötä toimintamuotona ja väkivallan uhan tai väkivaltakierteen alla elävien lasten yksilöllisen kohtaamisen avaimena. Työn edetessä valotan perheväkivaltaa käsitteenä sekä puin sen vaikutuksia lapsiin. Olennaisena osana opinnäytetyössäni on perheväkivallan parissa työskentely lasten näkökulmasta sekä sen tärkeät periaatteet. Teorian jälkeen etenen tutkimustehtävän kuvaamiseen, olennaisiin käytettyihin menetelmiin ja tutkimuksen tuloksiin.

2 KYMENLAAKSON ENSI- JA TURVAKOTIYHDISTYS

Ensikotiliike rantautui Suomeen 1940-luvulla, kunnes toiminnassa arkipäiväisten kokemusten myötä syntyi tarve pahoinpideltyjen vaimojen, naisten ja äitien suojelulle lapsineen. Syntyi tarve yhdistää ensikotien toimintaan myös turvakotitoimintaa. Euroopassa ja muualla maailmassa turvakoteja perustettiin jo 1970-luvulta alkaen naisaktivistien johdolla. Idean kantautuessa vähitellen Suomeen, myös tänne perustettiin turvakoteja. (Ruohonen 2006, 10 – 12.) Ensi- ja turvakotien yhteistyötä ja toimintaa tukemaan ja kehittämään sekä valvomaan lasten ja perheiden etua perustettiin vuonna 1945 Ensi- ja turvakotien liitto (Ensi- ja turvakotien liitto 2015b).

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys on yksi valtakunnallisen kansalais- ja lastensuojelujärjestö Ensi- ja turvakotien liiton paikallisyhdistyksistä. Toiminta on lähtenyt

liikkeelle Kotkassa ensikotiyhdistyksenä sodan jälkeisien vuosien ensikotiaatteen saattelemana. Turvakotitoiminta tuli mukaan kokeilun myötä vuonna 1979, ja yhdistyksen nimeksi vakiintui Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015a.) Toiminta-alueena on nykyisin nimen mukaisesti koko Kymenlaakson maakunta, vaikka päätoimipiste sijaitseekin edelleen Kotkassa ja palveluista suurin osa toimii Kotkassa olevissa toimipisteissä. Toimintaa rahoittavat kunnat, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja yritykset. Vertaistukeen perustuvat ja matalan kynnyksen palvelut ovat kaikille avoimia. Osa ammatilliseen osaamiseen perustuvista palveluista ovat tarkoitettu vain tietyn kunnan asukkaille. Alueen kunnat ovat toimintatavoiltaan hyvin erilaisia, mikä tuo oman haasteensa lastensuojelujärjestön työhön. Lisäksi nykyisen taloustilanteen vaikutus kuntien antamaan tukirahoitukseen ja elinkeinorakenteen muutoksesta johtuva työttömyys ovat aiheuttaneet täysin uudenlaisia haasteita yhdistyksen toiminnalle. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015d.)

2.1 Toiminta-ajatus ja arvot

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen tarkoituksena on tukea lasten sekä vanhempien hyvinvointia perheiden hankalien elämäntilanteiden keskellä. Työssä pyritään torjumaan ja ennaltaehkäisemään lähisuhde- ja perheväkivallan uhkaa sekä lasten laiminlyöntiä perheissä tai löytämään keinoja jo syntyneen väkivaltakierteen katkaisuun. Yhdistys asettaa toiminnallaan lapset ja heidän tarpeensa etusijalle tukien vanhempia vastuullisessa kasvattamisessa. Työssä ja palvelujen tuottamisessa on tärkeänä pohjana ammatillinen asiantuntijuus, kansalaisten vapaaehtoistoiminta sekä vertaistuki. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015b.)

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen toimintaa ohjaavat arvot ovat:

- Arvostava läsnäolo
 - kunnioitus, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus
- Voimavarojen näkeminen
 - ihmiset ovat taitavia ja kyvykkäitä
- Lapsen etu
 - ensisijaisuus

- Yhdessä tekeminen
 - luottamushenkilöt, vapaaehtoiset, palkansaajat, palvelunkäyttäjät, yhteistyökumppanit.

Yhdistys tarjoaa monenlaisia palveluja erilaisiin elämäntilanteisiin ja lähtökohtiin liittyen. Toimintamuodot ovat jaettu vauvaperhetyöhön, perhetyöhön, väkivallan ehkäisytyöhön, tukeen eroperheille sekä muuhun lapsiperheiden tukeen. Tutkimukseni kohdistuu väkivallan ehkäisytyön osa-alueeseen väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkkiin. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015d.)

2.2 Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki

Vuonna 2009 alkoi viisivuotinen Ota ajoissa väkivalta puheeksi -hanke, jonka tarkoituksena oli olla matalan kynnyksen palvelua väkivaltaongelmien kanssa eläville perheille. Hanke tähtäsi lähisuhde- ja perheväkivaltatyön kehittämiseen niin Kotkan, Haminan kuin Kouvolan alueella. Tuolloin työelämän rakennemuutos oli jo käynnissä ja hanketta perusteltiin muun muassa sillä, että tarvitaan ennaltaehkäisevää väkivaltaan keskittyvää avopalvelua. Ota ajoissa väkivalta puheeksi -hankkeesta saadut kokemukset ja tulokset olivat todella hyviä. Jopa siinä määrin, että silloin mietittiin miten asiakkaiden käy, jos hanke ei saa jatkoa ja pysyvyyttä. Hanke edisti asiakkaiden kohtaamista, heidän turvallisuuttaan ja vuorovaikutusta toisiinsa sekä tietoutta väkivallasta ja väkivaltapalveluista. Ristiriita hankkeen toteutuksessa oli kuitenkin olemassa, sillä suurin osa hankkeen asiakkaista kuului ikäryhmään 25 – 36 vuotta. Lapsia oli asiakkaina vain hankkeen alkuvuosina 2009 ja 2010. Kehittämishankkeen arvopohjaan oli muiden tavoitteiden kanssa jo alussa määritelty, että lapsen etu on ensisijainen ja jokainen asiakas tulisi kohdata – eli koko perheen on saatava tilanteeseensa apua. Silti lapsille ei ollut koko hankkeen aikana omaa lapsityöntekijää. Loppuraportin sanoin ”kehittämishankkeessa tavattiin myös lapsia, mikäli se oli mahdollista”. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015a; Loppuraportti 9 – 10; 20 – 21; 31 – 34; 36; 38 – 39.)

Vaikka Ota ajoissa väkivalta puheeksi -hankkeen tavoitteet täyttyivät suurimmaksi osaksi hyvin, jäi tarve jatkojalostaa palvelua ja saada se juurtumaan entistä paremmin koko Kymenlaaksoon (Loppuraportti s. 40, 46). Hanke päättyi vuonna 2013 ja jo tammikuussa 2014 väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki aloitti toimintansa. Pysäkistä tuli vakituinen RAY:n ja Kymenlaakson kuntien rahoittama työmuoto, jatkoa Ota

ajoissa väkivalta puheeksi -hankkeelle. Toimipisteet pystytettiin Kotkaan ja Kouvo- laan. Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin toiminta on osa väkivallan ehkäisytyötä. Pysäkin toiminta on matalan kynnyksen palvelua, eli palvelua, johon voi hakeutua ilman lähetettä, vapaaehtoisesti sekä maksutta. Asiakas voi ottaa itse yhteyttä Pysäkin työntekijöihin tai ohjautua palvelun piiriin esimerkiksi lastensuojelun, mielenterveys- toimiston tai sosiaali- ja kriisipäivystyksen kautta. Toimintaan hakeutuessa väkivallan uhka tai kierre on usein akuutti, tai jatkunut jo pitkään, ja tilanteeseen halutaan muu- tosta. Tällöin ei välttämättä ole enää kyse ennaltaehkäisevästä väkivaltatyöstä, vaikka Pysäkin toiminta kuuluukin väkivallanehkäisytyö kontekstin alle, vaan toiminta saa korjaavan työotteen piirteitä. Pysäkille tullessa pyritään auttamaan perheitä tunnistaa- maan ja ymmärtämään väkivalta ja sen vaikutukset eri osapuoliin – erityisesti lapsiin. Tarkoituksena on lisätä perheissä arjen turvallisuutta ja sekä yksilöiden että perheen voimavaroja. Palvelumuotoina ovat nais-, mies- ja lapsityö. Työmuotojen toteuttamis- tapa muokataan perheen tai henkilön tarpeen ja tilanteen mukaan. Tapaamiskertoja asiakkaiden kanssa on keskimäärin viisi kertaa. (Leppänen 2015; Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015c.)

3 PERHEVÄKIVALTA

Väkivaltaa käsitteenä on vaikea määritellä, sillä sen selittämiseen sisältyy monia ri- koslajeja eri laatuineen ja seurauksineen, useita väkivallanmuotoja, mutta myös teki- jänä tai kohteena olemista. Väkivallasta puhuttaessa onkin ympäristöllä tai väkivallan tapahtumapaikalla keskeinen rooli nimeämisessä. Perheen sisällä tapahtuvasta väki- vallasta on vuosien kuluessa puhuttu monin eri käsittein asiayhteydestä ja näkökulmis- ta riippuen. On olemassa perheväkivaltaa, lähisuhdeväkivaltaa, naisiin tai lapsiin koh- distuvaa pahoinpitelyä, parisuhdeväkivaltaa ja kotiväkivaltaa. Kaikkia näitä yhdistää se sama asia, että ne tapahtuvat läheisissä ihmissuhteissa, joissa pitäisi olla turvaa, kiintymystä ja rakkautta. (Paavilainen & Pösö 2003c, 13 – 15, 17 – 20; Oranen 2012, 218; Peltoniemi 1984, 26 – 28; MLL 2015; THL 2015b.)

Parisuhdeväkivalta on vakiintunut miehen ja naisen välisen väkivallan käsitteeksi, mutta lapsen ja vanhemman välillä käsitteeksi ei ole muotoutunut vanhemmuussuhde- väkivalta. Lapset voivat olla osallisia perhe- ja lähisuhdeväkivallassa joko näkijänä ja kuulijana, kokijana tai väkivallan välineenä. Nykyisin puhutaankin yleisimmin lasten kaltoinkohtelusta. Toisaalta perheessä voi olla myös sisarusten välistä väkivaltaa tai

lapsen aikuiseen kohdistamaa väkivaltaa, tällöin termi lasten kaltoinkohtelu sulkee osan väkivallan muodoista pois. Perheväkivalta-käsitettä on kritisoitu muun muassa siitä, että se tekee väkivallasta toimijattoman, vaikka teon taustalla on aina joku. Perheväkivalta on silti kritiikistä huolimatta vakiintunein termi kuvaamaan kaikkea perheen sisällä, useissa suhteissa, tapahtuvaa väkivaltaa. Termi kuvaa parhaiten väkivallan liittymistä perheeseen, emotionaalisesti läheisiin ihmissuhteisiin, niin lasten kuin aikuisten välillä, vaikka vaatii tarkentamista sanalle perhe. (Paavilainen & Pösö 2003c, 13 – 15, 17 – 20; Oranen 2012, 218; Peltoniemi 1984, 26 – 28; MLL 2015; THL 2015b.)

Lapsella voi olla useita koteja ja niissä eri perhemuotoja. Vain jossain näissä kodeista saattaa olla lapsen biologinen tai juridinen vanhempi. Lisäksi näistä asuinympäristöistä vain osassa voi olla perheväkivaltaa, silti lapsi katsotaan perheväkivallan uhriksi. (Paavilainen & Pösö 2003c, 20 – 23.) Tässä tutkimuksessa perheväkivallan yhteydessä perheellä tarkoitetaan eri perhemuotojen moninaisuudet huomioiden sitä ympäristöä, jossa lapsella on itselleen emotionaalisesti tärkeitä ihmissuhteita ja jossa hän asuu. Haluankin jättää perheen tarkemman määrittelyn avoimeksi, sillä pidän tärkeänä ihmisen omaa kokemusta perheestä: perhe on lopulta aina se paikka, jonka ihminen itse kokee perheekseen.

3.1 Perheväkivallan muodot

Väkivallan muotoja on useita ja väkivalta on aina joko aktiivista tai passiivista. Muotoja ovat perinteisesti väkivallaksi ymmärrettyjen fyysisen, psyykkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi kemiallinen, sosioekonominen, taloudellinen, rakenteellinen ja kulttuurinen tai uskonnollinen väkivalta. Näitä kaikkia väkivallan muotoja voi ilmetä perheen sisällä, jolloin ne katsotaan perheväkivallaksi. Aktiivista väkivaltaa ovat teot ja sanallinen toiminta, passiivista väkivaltaa taas välinpitämättömyys ja laiminlyöminen. Raja aktiivisen ja passiivisen väkivallan välillä on hyvin häilyvä, sillä niin sanottu passiivinen väkivalta voi olla aktiivista, jos se ei olekaan satunnainen vahinko. Passiivisen väkivallan määritelmässä olennaisinta on se, että tiettyjen asioiden tekemättä jättäminenkin on väkivaltaa. (Nyqvist 2001, 17; THL 2015e.) Lapsen kaltoinkohtelusta on aina kyse silloin, kun lapsen omien vanhempien tai kenen tahansa aikuisen teot tai tekemättä jättämiset aiheuttavat lapselle jonkinlaista haittaa ja vahinkoa. Kaikenlaiset väkivallan muodot mukaan lukien kurittaminen, jotka kohdistuvat lapseen, ovat siis

lapsen kaltoinkohtelua. (THL 2015b.) Alla on avattuna selityksiä eri väkivallan muodoista lapsen näkökulmasta:

Fyysinen väkivalta on lapsen ruumiillista vahingoittamista. Se on aktiivisissa muodoissaan esimerkiksi lyömistä, potkimista, repimistä, tönimistä tai tukistamista. Passiivisena se on esimerkiksi hoidon laiminlyöntiä, nälässä pitämistä, jatkuvasti yksin kotiin jättämistä tai sulkemista pimeään komeroon. (Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 100; THL 2015e.) Psykkistä eli henkistä väkivaltaa ovat aktiivisissa muodoissaan esimerkiksi lapsen jatkuva moittiminen, pelottelu, nöyryyttäminen tai pilkkaaminen. Lasta saatetaan solvata ja kohdella jatkuvasti halveksuvasti eikä hänen tekemisiään tai ajatuksiaan hyväksytä ja haluta ymmärtää. Passiivista psyykkistä väkivaltaa on päinvastainen, eli lapsen tahallinen tekeminen ”näkyttömäksi”. Lapselle ei anneta arvoa, hänen saavutuksistaan ei kiinnostuta eikä lapsen mielipidettä kuunnella. (THL 2015e.)

Lasten seksuaalinen riisto ja seksuaalinen hyväksikäyttö loukkaavat aina lapsen seksuaalista koskemattomuutta sekä itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliteot voivat kohdistua lapsen sukupuolielimiin tai suuhun, ne voivat olla toimintaan tai katseluun ohjaamista ja pakottamista. Seksuaalisen hyväksikäytön tapoja ovat muun muassa sukupuolielimien pahoinpitely esimerkiksi ympärileikkauksella, sukupuolielimien koskettelu, raiskaus, sukupuoliyhteys tai sen yrittäminen, lapsipornografia sekä seksin ostaminen. Myös lapsen johdatteleminen tai pakottaminen kaikkiin ikää ja kehitystasoa vastamattomiin seksuaalitekoihin tai -käyttäytymiseen ovat lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Näitä ovat esimerkiksi lapsen ohjaaminen koskettelemaan toisen henkilön sukupuolielimiä tai katsomaan pornofilmejä tai -lehtiä. (Joki-Erkkilä, Jaarto & Sumia 2012, 132; THL 2015e.)

Kemiallinen väkivalta on aktiivisissa muodoissaan lapselle tarpeettomien lääkkeiden tai päihteiden antaminen. Esimerkiksi rauhoittavilla lääkkeillä saatetaan tavoitella lapsen nukkumaan saamista, mutta se on väärin. Passiivista kemiallista väkivaltaa taas on se, että lapselle ei anneta hänen tarvitsemiaan lääkkeitä tai ettei noudateta erityisruokavaliota. Myös lääkkeiden jättäminen huolimattomasti lasten ulottuville tai raskauden aikainen äidin päihteiden käyttö voidaan katsoa kemialliseksi väkivallaksi. (THL 2015e.)

Sosioekonomista väkivaltaa on aktiivisena rahan kiristämistä, materiaalin tuhoamista ja rikkomista sekä kotiin menon estämistä. Passiivisena avuttoman, tässä tapauksessa lapsen, toimeentulomahdollisuuksien estäminen tai jättäminen ilman asuntoa, on sosioekonomista väkivaltaa. Tällöin puhutaan heitteillejätöstä. Taloudellista väkivaltaa puolestaan on esimerkiksi itsenäisen rahankäytön tai päätöksenteon estäminen ja rahalla uhkailu sekä kiristäminen. Rakenteellista väkivaltaa on hierarkia, jossa toisilla ihmisillä on oikeus alistaa sekä määräillä, esimerkiksi lapsia, heidän tarpeistaan, tunteistaan ja oikeuksistaan piittaamatta. Kulttuurisesta tai uskonnollisesta väkivallasta on kyse silloin, kun väkivalta oikeutetaan tai siihen pakotetaan uskonnon tai kulttuurin varjolla. Myös uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen ja uskontoon liittyvillä asioilla uhkaileminen lukeutuvat tähän väkivallan muotoon. (THL 2015b; THL 2015e.)

Lapsen laiminlyönti on monimuotoinen ongelma. Sitä on vaikea havaita, sillä se etenee usein huomaamatta eikä lapsi välttämättä oireile niin selkeästi. Lisäksi laiminlyönnin määrittäminen on huomattavasti hankalampaa kuin muiden väkivallan muotojen. Lapsi saattaa laiminlyönnin ohella olla jonkin muun väkivallanmuodon uhri, joten laiminlyönti saatetaan liittää siihen tai jättää jopa huomaamatta. Laiminlyöntiä on hankala määritellä myös sen vuoksi, että se voi olla hyvin näkyvää tai lähes huomaamatonta, lyhytkestoista tai pitkäaikaista, tahallista tai tahatonta. Puutoksia jossakin ei voi helposti nähdä ja tällöin tulee epäröityä, onko tilanne riittävän huolestuttava. Esimerkiksi fyysiset vammat ovat helpompia huomata, sillä ne ovat konkreettisia. Näistä huolimatta laiminlyönnin katsotaan olevan tavallisin ja yleisin väkivallanmuoto. (Söderholm & Politi 2012, 76 – 78.)

Laiminlyönti on lapsen perustarpeiden tyydyttämättä jättämistä. Söderholm ja Politi luettelevat, että lapsen perustarpeita ovat ”rakkaus, hoiva ja hoito, kunnioitus ja hyväksyntä, nähdä ja kuulla tuleminen, iän mukaisten virikkeiden saaminen, turva ja suojele, terveydenhoito hammashoitoinen sekä koulutus”. Laiminlyöntiä voi esiintyä siis niin fyysisenä kuin emotionaalisenä, terveydenhoidon tai koulutuksen laiminlyöntinä sekä lapsen kodin ulkopuolella rakenteellisena laiminlyöntinä ammattilaisten toimesta. Laiminlyönti on siis lapsen elinolojen puutteellisia olosuhteita tai vanhempien käyttäytymisen puutoksia, eikä niitä ole helppo havaita. (Söderholm & Politi 2012, 79 – 82.)

3.2 Perheväkivallan vaikutus lapsiin

Perheväkivaltaa on aina ollut olemassa, vain sen muodot ja ympäristöt ovat muuttuneet. Ennen maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa perheet olivat suurempia usean sukupolven asuttaessa niitä. Nykyisin sukuyhteisöt ovat hajonneet ja koti muodostuu pienestä perheestä. Suurperheiden sisällä tapahtui perheväkivaltaa, mutta lapset saivat usein jonkun henkilön kautta myös rakkautta ja huolenpitoa. Pienessä perheessä sulkeutuminen omaan maailmaan on helpompaa ja läheisten tukiverkoston puuttuessa ympäriltä tai ollessa kaukana, ongelmien havaitseminen ja niiden esiin tuominen on vaikeampaa. Asiaa toisaalta edesauttaa se, että nykyisin väkivallasta puhutaan enemmän. Keskustelun ollessa avointa, on myös helpompi tunnustaa perheen salaisuudet väkivallan varjostamasta elämästä, ja hakea niihin apua. (Koski 1999, 7 – 9.)

Rusanen (2011, 76 – 77) mainitsee tutkimuksissa puhuttavan ”vahingollisesta vanhemmuudesta” kun tarkoitetaan lasta vahingoittavaa kasvatusta ja käyttäytymistä. Tällaista on esimerkiksi lapselle ja tämän tunteille nauraminen ja kaltoinkohtelu kurilla, hylkäämisellä ja pahoinpitelyllä. Tämä vahingoittaa lasta syvästi ja heijastuu hänen myöhempään kasvuun, kehitykseen ja itsetuntoon. Lapsi ei opi tunteiden esille tuomista tai niiden säätelyä ja käyttäytyy itsekin hyvin todennäköisesti myöhemmin aggressiivisesti. Kannustuksen ja kehujen puute häiritsee monella tapaa myös lapsen sosiaalista kehitystä. Vanhemman pitäisi olla lapselle aina ensisijainen turvanlähde, jotta väkivalta vaurioittaa lasta ja haavoittaa jopa pysyvästi hänen suhdetta vanhempiinsa. (MLL 2015.)

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistaminen voi olla vaikeaa. Aina väkivallan uhrina ollut lapsi ei välttämättä ymmärrä, ettei väkivalta kuulu normaaliin lapsuuteen ja perheen sisäisten riitojen tai muiden asioiden käsittelyyn. Lapselle väkivalta voi siis olla täysin normaalia, vaikka se pelottaa ja ahdistaa. Lapsi voi muualta näkemänsä ja oppimansa avulla havaita, että tilanne on jollain tavalla vääristynyt, muttei silti osaa tunnistaa tilannetta. Tämän vuoksi lapsi ei useinkaan itse osaa tai ymmärrä hakea apua. Perheväkivallan ilmituloa vaikeuttaa myös perheen sisäinen häpeily ja salailu. Vaikka joku perheessä haluaisi apua ja tukea tilanteessa, ei syyllisyyden, leimautumisen pelon, jäämisen ja lähtemisen ristiriitojen, voimavarojen tai muiden syiden takia voida ja jakseta ottaa asiaa esille. Perheenjäsen saattaa salaa toivoa, että joku uskaltaisi kysyä ja puuttua tilanteeseen. (Paavilainen & Pösö 2003a, 75 – 76.)

3.3 Väkivallasta traumatisoituminen

Väkivalta on aina traumaattinen tapahtuma ja oireet näkyvät käytöksessä, ihmissuhteissa, tunne-elämässä, persoonallisuudessa, sosiaalisessa elämässä sekä terveydentilassa. Erilaiset oireet ovat luonnollisia reaktioita traumaattisen tapahtumaan, ei merkki esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmasta. Kaikkien väkivaltaa kokeneiden kokemukset ovat hyvin erilaisia ja täten seuraukset toisistaan poikkeavia. Kaikki eivät traumatisoidu niin vahvasti, mutta yksilön kokemusta on hankala arvioida. Jopa samassa perheessä elävillä lapsilla traumaoireet saattavat olla täysin erilaisia. Jokainen lapsi ottaa tavallaan omalle temperamentilleen tyypillisen roolin perheessä. (Ojuri 2006, 18 – 19; Oranen & Keränen 2006, 67 – 68.)

Traumaoireilut alkavat hetken kestävästä akuutista stressihäiriöstä ja päättyvät pysyviä oireita sisältävään traumaperäiseen stressihäiriöön. Pysyviä oireita voivat olla univaikeudet, ärtyneisyys, alituinen varuillaan olo ja pelko. Traumaperäinen stressihäiriö jaetaan erilaisiin kriteereihin sen tunnistamiseksi. Oireilussa on tärkeää tunnistaa niiden alkaminen lyhyt- tai pitkäkestoinen traumaattisen tai väkivaltaisen tapahtuman tai kokemuksen jälkeen, ei ennen sitä – tällöin olisi kyse jostain muusta. Kaikki kriteerit eivät välttämättä aina täyty tai rinnalla voi ilmetä ahdistuneisuushäiriötä tai masennusta. Perheväkivallasta aiheutuvat oireilut ovat lapsilla hyvin yksilöllisiä ja tilanteeseen vaikuttavat ikä, sukupuoli, väkivallan määrä ja laatu, useat ympäristön muut tekijät sekä lapsen omat henkiset sekä fyysiset voimavarat. Alle 11-vuotiaat lapset ovat erityisen herkkiä saamaan traumaperäisen stressihäiriön, mutta alttius siihen riippuu kyseisistä tekijöistä sekä aikaisemmista kokemuksista elämässä. (Oranen & Keränen 2006, 64; Huttunen 2014; THL 2015d.)

Lapsen traumaoireisiin kuuluu väkivaltatilanteiden käsittelyn, paikkojen, muistojen ja kaiken kokemukseen liittyvän välttely. Joko lapsi ei halua puhua ollenkaan tai puhuu väkivaltatilanteista kuin säästä ja ulkopuolisin silmin saattaa näyttää siltä, että lapsi turruttaa tunteensa. Lapsi saattaa sulkea itsensä täysin omaan maailmaansa ja uppoutua esimerkiksi pelaamiseen tai päihteiden käyttöön. Myös karkailua ja kotiin menemisen välttelyä voi ilmetä. Toisaalta lapsi saattaa aktiivisesti yrittää puuttua väkivaltatilanteisiin ja mennä niiden väliin. Yleistä oireilussa on ylivilkkaus, jännittynyt ja rauhaton olemus, jolloin paikalleen pysähtyminen tai eri tehtäviin keskittyminen ja niiden suorittaminen on mahdotonta. Lapsella saattaa olla myös kostoajatuksia väkivallan

käyttäjää kohtaan. Nukahtaminen on vaikeaa ja tyypillisiä traumaoireita ovatkin väkivaltatilanteiden uudelleen kokeminen esimerkiksi tiettyjen äänien aiheuttamana tai painajaisissa. Traumaattiselle oireilulle ominaista on myös vaihtoehto, ettei tapahtumia pysty osittain tai ollenkaan palauttamaan mieleen. Lapsilla oireet ilmenevät usein leikeissä ja puuhissa, jotka sisältävät kokemuksiin liittyviä teemoja ja tapahtumia. (Oranen & Keränen 2006, 64 – 66; Huttunen 2014; THL 2015d.)

4 LAPSITYÖ PERHEVÄKIVALTATYÖN TOIMINTAMUOTONA

Lapsiin kohdistuvan väkivallan huomaamisessa astuu eri alojen ja lapsen elämään kuuluvien paikkojen, kuten päiväkodin, koulun, terveydenhuolto palvelujen ja neuvoloiden, ammattilaisten roolien tärkeys kuvaan (Paavilainen & Pösö 2003a, 77 – 78). Aihe on arkaluontoinen, tiedoissa, taidoissa ja rohkeudessa voi olla puutteita, mutta perheväkivalta on aina uhka lapsen hyvinvoivalle kasvulle ja kehitykselle. Täten mahdollisen väkivallan puheeksi ottaminen on todella tärkeää. Väkivallan ehkäisy, tunnistaminen ja siihen puuttuminen on lastensuojelun, terveydenhuollon ja jokaisen lasten ja nuorten kanssa työskentelevän asia. Luonnollisesti syntyvissä tilanteissa lapsen kanssa keskustelu on aiheen puheeksi ottamista. Lapsen kanssa voi jutella esimerkiksi arjesta, suhteesta vanhempiin, riitelystä, hoivasta ja huolenpidosta ja rangaistuksista eli kurinpitokeinoista. (Perttu 2011, 139; Mäkelä & Paavilainen 2011, 142 – 143.) Puuttumisessa ensiarvoisen tärkeää on varhainen tilanteen huomaaminen ja mahdollisimman aikainen ennaltaehkäisy, mitä pitempään perheväkivalta jatkuu, sitä vaikeammaksi sosiaaliset ja terveydelliset haitat muodostuvat. Perheväkivaltaan puuttuminen vaatii aina selkeää ja pätevää moniammatillista yhteistyötä eri organisaatioiden ja yhteisöjen välillä. (Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 18 – 19.)

Perheväkivallan parissa työskentelyä onkin vienyt eteenpäin merkittävässä roolissa turvakotien työ sekä erilaiset hankkeet muun muassa sairaaloiden ja terveysasemien piirissä (Koski 1998, 10). Perheväkivaltatyöskentely on usein moniammatillista tiimityötä. Tapoja on monia, muun muassa rikosoikeudelliset toimenpiteet, terapeutin hoito, perhesuhteiden uudelleen muovaaminen esimerkiksi huostaanotolla, vertaistuki sekä perheen sisäisten muutosprosessien tukeminen. Parhaimmillaan moniammatillisuus ottaa huomioon eri näkökulmat eri osapuolten kanssa. Huonoimmillaan se kuitenkin tukahduttaa tämän, ammattilaisten keskittyessä vain yhteen kokemukseen. Yh-

teisen tavoitteen saavuttamista edesauttaa työskentely yksilöllisesti, tiiminä sekä tiedottamalla asioista hyvin. (Paavilainen & Pösö 2003b, 183 – 185.)

Kun perheessä tapahtuu väkivaltaa ja se tulee ilmi, ei tilannetta vähätellä, vaan apua tarjotaan aikuisille heti, mutta lapset jäävät yhä edelleen liian usein huomiotta. Luullaan, ettei pieni lapsi ymmärrä tai huomaa, mitä on tapahtunut. Oli lapsi väkivallan uhri tai sivustaseuraaja, hän tarvitsee apua ja hänellä on oikeus olla osallisena omaa elämänsä koskevissa asioissa. (Oranen & Keränen 2006, 63.) Ensi- ja turvakotien yhdistyksissä tehdään lapsityötä, jotta lapset saisivat yksilöllistä kohtaamista ja apua väkivaltatilanteisiin. Lapsityössä tavoitteina ovat muun muassa taata turvalliset olosuhteet kasvulle ja kehitykselle, auttaa löytämään lapselle selviytymiskeinoja sekä mahdollisuus purkaa tuntojaan luotettavan aikuisen läsnä ollessa. Avainasemassa lasten hyvinvoinnissa ovat aina heidän vanhempansa, joten lapsityön tarkoituksena on myös vahvistaa vanhemmuutta sekä tuoda näkyväksi lapsen ääni kokemuksineen ja tarpeineen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015a.)

Pysäkillä on käytössään Ensi- ja turvakotien liiton yleinen toimintamalli ”integroitu työtapa”, jossa jokaiselle väkivallan osapuolelle - miehille, naisille ja lapsille - on oma työntekijänsä. Tämä auttaa palvelun räätälöimisessä sopivaksi kaikille osapuolille ja heidän yksilöllisessä kohtaamisessa. Mies-, nais- ja lapsityöntekijä ovat samaa tiimiä ja yksilöllisten tapaamisten lisäksi tilanteesta riippuen he kohtaavat perhettä kokonaisuutena kaikkien ollessa paikalla. Tällaisessa yhteistoimintamallissa työntekijöiden voi joskus olla hankala ymmärtää toisen työntekijän mielipiteitä asioista tai tilanteesta, jos työntekijät näkevät vain oman asiakkaansa mielipiteen. Lapsityöntekijästä saattaa tuntua, ettei kukaan huomaa tai kuuntele lapsen asiaa. Työntekijöiden on tärkeää tiedostaa tilanteen hankaluus, jotta työtä jaksaa tehdä ja auttaa asiakasta ilman kiistelyitä ja kiihvasta vuoropuhelua. On osa ammatillista työtettä, että erilaisiin mielipiteisiin pystyy suhtautumaan asiallisesti. Ammatilliseen työotteeseen kuuluu, että pystyy ymmärtämään jokaisen asiakkaan kokemuksen olevan erilainen ja yksilöllinen. Ristiriitoja voi joskus syntyä, niin työntekijöiden kuin perheen sisällä, mutta niiden läpikäyminen ammatillisesti ja ratkaisukeinojen löytäminen tilanteisiin sekä päämäärän suunnittaminen kohti turvallisempaa arkea on tärkeää. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys 2015c; Säävälä & Nyqvist 2006, 42 – 43; Leppänen 2015.)

4.1 Ensi- ja turvakotien lapsityön työskentelyn periaatteita

Lasten kanssa työskennellessä on muutamia tärkeitä periaatteita. On tärkeää, että lapsi saa olla kahden työntekijän kanssa, sillä hänelle voi olla helpointa puhua asioista, kun ei tarvitse pelätä loukkaavansa vanhempiaan tai sisarusiaan. Nuorikin lapsi osaa kertoa näkemyksensä tilanteesta, kun saa siihen mahdollisuuden. Ympäristön on oltava rauhallinen ja turvallinen sekä kiireetön. Työntekijän on kysyttävä asioista suoraan ja niiden oikeilla nimillä. Lapsi huomaa helposti, jos aikuinen kiertelee asiaa ja hänen on hankala puhua siitä, tällöin lapsikin voi sulkeutua eikä puhu. Lapsen ikä ja kehitysvaihe on otettava huomioon, muttei aliarvioida, vaan puhua sopivasti lapsen omaa kieltä. Työntekijän on kuunneltava, millaisia termejä ja sanontoja lapsi käyttää kokemuksistaan pyrkien myötäilemään niitä. Myöhemmässä vaiheessa, työskentelyn sekä yhteisen luottamuksen edetessä, voidaan sisarusten tai koko perheen kesken pitää yhteisiä tapaamisia, jotta he oppivat tukemaan toisiaan. (Oranen & Keränen 2006, 70.)

Tilannetta arvioidessa aloitetaan kertomalla, miksi he ovat kyseisessä paikassa, esimerkiksi turvakodissa, ja miksi lasta tavataan. Kulloisenkin lapsen tilannetta aletaan kartoittaa haastattelemalla, tutustumalla hänen verkostoonsa ja kokemuksiin väkivallasta. Teemoja voivat olla esimerkiksi leikki-ikäisille päiväkodista ja koululaiselle koulusta keskustelu. Elinympäristöstä mietitään kavereita, sukulaisia, tärkeitä ja pelottavia ihmisiä sekä asioita. Lasten päivän ja viikonloppujen kulkua ja tapahtumia pohditaan. Haastattelussa edetään rauhallisesti ja lapsen omassa tahdissa. Kun luottamusta on synnytetty, voidaan kysellä lapsen käsitystä ja kokemuksia väkivallasta, viimeisimmistä tilanteista ja niiden aiheuttamista oireista. Kysymyksiä voivat olla esimerkiksi ”Mitä olet nähnyt ja kuullut? Miltä sinusta on tuntunut? Oletko itse ollut väkivallan kohteena? Näetkö pahoja unia? Ajatteletko kotiasioita päiväkodissa/koulussa? Alatko tapella helposti?” ja koululaiselta ”Onko koulussa vaikea keskittyä ja kuunnella, mitä opettaja sanoo?”. Tuttu ja pysyvä tila luo tunteen turvallisuudesta ja siitä, että siellä saa jutella vaikeista asioista. Pysyvä tila ja luotettava, turvallinen työntekijä luovat hyvän edellytyksen lapsen puhumiselle. (Oranen & Keränen 2006, 74 – 76.)

Työskentelylle apuvälineitä ja -menetelmiä valitessa on tärkeä tutustua lapseen ja hänelle ominaiseen tapaan toimia. Pienemmät lapset kaipaavat enemmän tekemistä käsilleen ja puuhaamista lelujen, korttien, piirtämisen tai tarinoiden parissa. Nämä sopivat hyvin koululaisellekin, mutta vanhemmalla lapsella ja nuorella voi olla jo val-

miuksia esimerkiksi kyselylomakkeen täyttämiseen ja siihen tunteiden purkamiseen tai draaman avulla väkivallan käsittelyyn. (Oranen & Keränen 2006, 72; 76.)

Leikki on eri-ikäisten lasten kanssa työskennellessä tärkein keino, mutta sopii parhaiten alle koulu-ikäisille lapsille. Leikki on lapselle luontainen tapa oppia, toimia ja jäsentää maailmaa. Oli toiminta vapaata leikkiä tai ohjattua aikuisen ehdottamia välineitä ja tilanteita, siinä työstetään kokemuksia, etsitään selviytymiskeinoja, tutkitaan tunteita, kokeillaan rooleja ja rentoudutaan. (Oranen & Keränen 2006, 76.) Muita keinoja lähteä lapsen kanssa työstämään väkivaltakokemuksia ovat piirtäminen ja maalaaminen vapaasti, mutta jossa apuna voi olla esimerkiksi kuva omasta kehosta tai kodista. Erilaisten valmiiden työvälinekorttien tai postikorttien avulla voidaan hahmottaa lapsen sosiaalisia suhteita sekä etsiä sanoja tunteille ja kokemuksille. Valokuvia voidaan käyttää korttien rinnalla tai erikseen. Kotoa tuoduista tai yhdessä otetuista kuvista muistellaan, rakennetaan minäkuvaa ja etsitään ratkaisuja askarruttaviin tilanteisiin tai tunteisiin. Sadut ja tarinat ovat lapsen mielikuvituksen kasvattajia sekä välineitä omien selviytymiskeinojen löytämiseen. Tarinoita luetaan valmiista saduista, työntekijän tekemästä tai saduttamalla yhdessä lapsen kanssa. Lapsen tunnetyöskentelyä ja turvallisuutta voidaan lisätä myös erilaisten tunnekarttojen sekä turvasuunnitelmien avulla. Fyysisiä harjoitteita ja rentoutuksia käytetään löytämään kosketusta omaan kehoon ja sen tunnereaktioiden tunnistamiseen sekä rauhoittumiseen. Kirjoittaminen ja lomakkeet ovat oiva apuväline tapaamisten välillä työskentelyn ylläpitämisessä sekä omien kokemusten ja tilanteiden jäsentämisessä. (Oranen & Keränen 2006, 76 – 80.)

4.2 Pysäkin lapsityön tapaamiset

Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkillä tarjotaan lapsityötä 0 – 18-vuotiaille lapsille ja nuorille. Tapaamiset ovat joko yksilötapaamisia, sisarustapaamisia tai perheen yhteisiä tapaamisia sekä lisäksi vanhemmuustapaamisia. Mottona toiminnassa on liitonkin linjauksen tapaisesti, että vanhempien kanssa voi työskennellä ilman lasta, mutta lapsen auttamiseen tarvitaan aina vanhemmat. Tapaamisiin tulositynä on useimmiten lapseen kohdistunut väkivalta (46 %), sen lisäksi tulositynä ovat myös vanhempien välinen väkivalta (32 %), sisarukseen kohdistunut väkivalta (14 %) tai lapsen itsensä väkivaltainen käytös (8 %). (Leppänen 2014.)

Perheväkivallan parissa työskennellessä ja lapsia kohdatessa on turvallisuus aina ensiarvoisen tärkeää, sillä tarkoituksena ei ole, että hyväksi tarkoitettu apu aiheuttaa li-

sää pahaa. On siis tärkeää huomioida, ettei lapsen saapuminen esimerkiksi lapsityöhön aseta häntä vaaraan. (Oranen & Keränen 2006, 70.) Pysäkillä työskentelyn aikana arvioidaan jatkuvasti, onko lapsen turvallista tulla ja olla palvelussa. Turvallisuuteen pyritään vaikuttamaan ympäristöllä sekä luomalla avoimuuden ja yhteistyön ilmapiiri vanhempien kanssa. Työskentelyn päättyessä arvioidaan lapsen jatkotyöskentelyn ja tuen tarve. (Leppänen 2014.) Pysäkin lapsityöllä on työskentelyssä neljä tärkeää teemaa, jotka ovat tapaamiskerroissa aiheina sekä niiden tavoitteena. Nämä teemat ovat jo mainittu turvallisuus sekä sen lisäksi väkivallasta saa puhua, selviytyminen sekä tunnetaidot. (Leppänen 2014.)

Ensimmäisellä käynnillä lapsen ja vanhempien kanssa mietitään, miksi ollaan nyt täällä Pysäkillä, mikä paikka tämä on ja mitä täällä tehdään. Vanhempaa pyydetään tässä vaiheessa kertomaan, miksi he ovat tulleet Pysäkille, sekä pyydetään, yhden teeman mukaisesti, lapsen kuullen antamaan tälle lupa puhua väkivallasta. Työskentelyn avoimuuden sekä tuloksellisuuden kannalta on oleellista, ettei lapsen tarvitse pelätä kertovansa salattuja asioita, vaan että kaikesta väkivallasta saa puhua. Leppänen (2015) kertoo, että ensimmäisellä käynnillä edetään täysin lapsen ehdoilla, tehdään sitä, mitä lapsi haluaa. Väkivalta otetaan kuitenkin puheeksi mahdollisimman nopeasti esimerkiksi ”onko sinua satutettu?” ja ”kuka on satuttanut?” kysymyksillä. Tällä tavoin huomaa, kuinka valmis lapsi on puhumaan perheen asioista ja väkivallasta. Ensimmäinen tapaaminen on luottamuksen synnyttämistä sekä vähitellen lapsen väkivaltakokemuksien kartoittamista. (Leppänen 2015.)

Luottamusta pyritään synnyttämään iästä riippuen erilaisella toiminnalla sekä juttelulla. Oli kyseessä leikki-ikäinen, koululainen tai murrosikäinen lapsi, pyritään toiminnallisuuden keinot löytämään lapsen kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Pienten kanssa usein leikitään nukkekodilla, legoilla tai vaikka pehmoleluilla. Leikeissä tulee monesti ilmi riitelyä ja ikäviä asioita. Siksi leikkejä pyritään liittämään lapsen elämään ja kysellään, onko kotona tapahtunut leikinmukaisia asioita. Nuorten kanssa saatetaan askarrella esimerkiksi unisieppari poistamaan pahoja unia tai lehtileikkeiden avulla omien toivomusten ja tunteiden aarrekartta. Piirtäminen ja lautapelit sopivat kaikenikäisille. Toiset haluavat purkaa pahaa oloa draaman keinoin ja tehdä näytelmän, jollekin toiselle sopii sarjakuvan tekeminen tai räpin sanoittaminen. Joskus ilmapiiri voi olla niin hankala, ettei juttelu Pysäkin tiloissa onnistu, silloin poistutaan kaupungille kävelyille tai kahville. Jokaisen lapsen kanssa on lopuksi yhteinen mehu- ja piparihetki

sekä puhutaan myös muista asioista. Tapaamisen on tarkoitus päätyä mukavaan oloon. (Leppänen 2015.)

Luottamuksen synnyttämisen jälkeen muilla kerroilla syvennyttään enemmän pelkoihin, itsehillintään, selviytymiskeinoihin sekä tunnetaitoihin. Syventymisessä käytetään apuna muun muassa Turvataitoja lapsille turvataitokasvatuksen oppimateriaalia ja erilaisia tunne- tai kuvakortteja (ks. Turvataitoja lapsille). Tapaamisissa käydään läpi eri tunteita ja pohditaan, mistä asioista ne syntyvät ja missä tunteet tuntuvat. Vaikeista tunteista selviämiseen etsitään erilaisia keinoja niin toiminnallisilla harjoitteilla kuin keskustelemalla. Yhdessä mietitään, mitä voimavaroja eri tunteiden hallitsemisessa tarvitsee ja mitä itsensä hillitsemisessä. Tapaamisissa ydinasiiana on, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja niitä saa tuntea. Tärkeää on se, mitä silloin tekee, kun on esimerkiksi vihainen. (Leppänen 2015.)

Lapsen kanssa käydään läpi, että väkivaltaa on ollut perheessä ja se on aina väärin eikä sitä pidä hyväksyä. Pohdinnalla kuitenkin pyritään löytämään keinoja, miten väkivaltakokemuksista voi selvitä eteenpäin. Jos perheessä on edelleen väkivaltaa tai sen uhkaa, tehdään lapsen kanssa turvasuunnitelma. Siihen kirjataan, mitä tehdä silloin kun äiti ja isä riitelevät, kenen luokse voi mennä tai kenelle soittaa ja mikä on hätänumero – eli miten toimia tällaisessa tilanteessa. Lapselle on tärkeää, että saa tehdä jotain, joten tämän kanssa käydään läpi turvallisia keinoja puuttua käsillä olevaan tilanteeseen. Turvasuunnitelma kerrotaan myös vanhemmille. Turvasuunnitelma on menetelmä, jonka voi tehdä kaikki perheväkivallan osapuolet uhreista tekijöihin eli myös vanhemmat voivat tehdä oman turvasuunnitelman. Tällöin suunnitelmaan voidaan miettiä, miten torjua ja ennaltaehkäistä tilanteiden kärjistymistä, miten paeta kotoa ajoissa tai tilanteen ollessa päällä ja kenen luokse mennä. Etukäteen voidaan miettiä esimerkiksi koodisana, josta lapset, sukulaiset tai ystävät tietävät kutsua apua. Lisäksi voidaan tehdä yhdessä tai erikseen turvalaukut, jossa on tarvittavat avaimet, henkilöllisyystodistukset, pankki- ja luottokortit, varavaatteita, lasten lempilelut, lääkkeet ja hygieniavälineet sekä rahaa. (Leppänen 2015; Viola - väkivallasta vapaaksi ry; Nettiturvakoti.)

4.3 Pysäkin vanhemmuustapaamiset

Lapsi tulee aina ensimmäiselle käynnille vanhempien kanssa ja jo tällöin myös vanhemmilta vaaditaan sitoutumista vanhemmuustyöskentelyyn. Vanhemmille suositel-

laan tapaamisia oman nais- tai miestyöntekijän kanssa, mutta edellytetään vähintään osallistumista vanhemmuustapaamisiin. Vanhempien kanssa tehtävä työ on hyvin merkittävä osa työskentelyä. Tapaamisissa vanhemmille kerrotaan, mitä lasten kanssa on tehty ja juteltu. Vanhemmille pyritään tuomaan esille ja tekemään näkyväksi lapsen kokemusta väkivallasta. Lapsen tunteita, huolia ja ajatuksia sanoitetaan esimerkiksi lapsen kanssa tehtyjen tehtävien avulla. Yksi esimerkki näistä on tehtävä kolmesta talosta: yhteen kirjoitetaan tai piirretään huolet, toiseen hyvät asiat ja kolmanteen taloon toiveet. Lasten kokemuksia pyritään näin havainnollistamaan ja mietitään vanhempien kanssa, miten he voisivat tukea lapsen turvallisuuden tunnetta ja selviytymistä. Perhettä ei syyllistetä menneistä tapahtumista, vaan nimenomaan haetaan ratkaisuja, miten jatketaan tästä hetkestä eteenpäin. Tärkeää on nostaa esille myös hyviä asioita vanhemmuudesta ja siitä, mitä jo nyt on saavutettu tai tehty tilanteen helpottamiseksi. Vanhempien kanssa mietitään keinoja itsehillintään, autetaan tunnistamaan, mikä on väkivaltaa sekä tietysti pohditaan keinoja katkaista väkivaltakierre. Tätä prosessia tukee samanaikainen työskentely oman nais- tai miestyöntekijän kanssa. Usein lasten tuottama tieto herättää vanhemmissa voimakkaita tunteita ja huolta, mutta niiden avulla vanhemmat voivat päästä paremmin eteenpäin omassa väkivallasta selviytymisprosessissaan. (Leppänen 2014; Leppänen 2015.)

Ennen vanhemmuustapaamisia lapselta pyydetään lupa kertoa vanhemmille niistä asioista, joita yhdessä on tehty. Tilanteen mukaan kuitenkin arvioidaan, voidaanko lupusta pitää. Joskus on käsitelty sellaisia asioita ja huolia, joista on mahdollisesti pakko kertoa vanhemmille. Jos näin on, lapselle kerrotaan, että kyseisestä asiasta on juteltava vanhempien kanssa. Lapsityössä ja vanhemmuustapaamisissa on tärkeää, että myös lapsi saa tietää, mistä vanhempien kanssa jutellaan, että äitiä ja isää tavataan Pysäkillä samaan aikaan lapsen kanssa. Lapselle kerrotaan vanhempien opettelevan uusia tärkeitä taitoja, miten tehdä kodista turvallisempi. Lapselle on merkityksellistä tietää, että koko perhe saa apua tilanteeseen. (Leppänen 2014; Leppänen 2015.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Monet oppikirjat huomauttavat, ettei kvalitatiivista eli laadullista ja kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta kannata vertailla toisiinsa. Ne eivät ole toistensa vastakohtia eikä niiden välillä pidä tehdä ”joko-tai” valintaa. Metsämuuronen (2006, 88) kuitenkin toteaa, että tutkimusotteet poikkeavat toisistaan sen verran, muun muassa tieteenfilo-

sofisen taustansa takia, että on tutkijalle mielekkäämpää valita jompikumpi tutkimusote päämetodologiaksi. Laadullinen tutkimus on eräänlainen prosessi, joka ei ole selkeästi jäseneltävissä tiettyyn etenemismalliin tai vaiheisiin, vaan se kehittyy tutkijan tietoisuudessa tutkimuksen edetessä kohti määränpäättä. Tämä vaikuttaa siihen, että eri tutkimukselliset menetelmiä koskevat ratkaisut täsmentyvät vähitellen. (Kiviniemi 2010, 70.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sillä lähtökohtana on aina todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiiviseen tutkimukseen sisältyy monia lajeja. Kaikkia niitä yhdistää se asia, että ne korostavat sosiaalisten ilmiöiden tärkeyttä, kun halutaan tutkia kommunikaatiota, kulttuuria tai sosiaalista toimintaa. Muita kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat aineistonhankintana menetelmä, jossa tutkittavien kokemus ja näkökulmat tulevat esille. Tutkittavien kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja kaikkia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina kokonaisuuksina. (Hirsjärvi 2004a, 152; 154 – 155.)

Opinnäytetyössäni olin valinnut metodologiaksi kvalitatiivisen tutkimuksen menettelytavat toteuttaa tutkimusta, sen sopiessa paremmin tutkimukseni tutkimustehtävään. Opinnäytetyöni lähti liikkeelle, kun otin yhteyttä Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistykseen joulukuussa 2014. Tapasin lapsityön työntekijän, Leppäsen, ja puhuimme heidän tutkimustarpeistaan ja minun tavoitteistani. Keskustelujen pohjalta tutkimuksen suunta hahmottui alusta alkaen nykyiseen muotoonsa ja kohti tutkimustehtävääni. Rajasin tutkimustehtävän koskemaan vain lasten kokemuksia. Tutkimukseni toteutui kevään 2015 aikana. Aloitin työn perehtymällä ja kirjoittamalla teoriaa lopulta edeten haastatteluihin.

5.1 Tutkimustehtävä

Pysäkin toiminta perustuu väkivallan ehkäisyyn, tai jo ilmenneiden ongelmien ratkaisuun, joten lapset ja heidän perheensä ovat Pysäkillä asiakkaina perheessä ilmenneen perhe- ja lähisuhdeväkivallan tai sen uhan vuoksi. Pysäkin lapsityön työntekijältä tuli toiveena tutkia asiakkaiden kokemuksia Pysäkin toiminnasta. Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin toiminta oli ollut toiminnassa vasta vuoden, sen vuoksi heillä oli tarve saada selvitettyä palvelunsa toimivuus kohderyhmälle. Koska minua kiinnostavat erityisesti lasten ja nuorten elämiä koskettavat asiat, sovittiin minun tutkimukseni kohdistuvan nimenomaan lapsityöhön, vaikka Pysäkin kokonaisuuteen kuuluvat myös nais- ja miestyö. Tutkimuksen kannalta en pitänyt oleellisena selvittää lasten perhe- ja

väkivaltakokemustaustoja, sillä keskityin tutkimuksessa nimenomaan heidän kokemuksiensa tutkimiseen väkivaltatyön palvelumuodosta, lapsityöstä, en väkivallasta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat siis lapsityön asiakkaat: lapset sekä nuoret.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että vaikka tutkimuksen aihe olisi selkeä ja rajattu, ongelmat ja niiden asettelu saattavat muuttua matkan varrella. Tämän vuoksi sanaa ”ongelma” vältellään ja käytetäänkin mieluummin termiä ”tutkimustehtävä”. Teoriaan perehtymisen jälkeen ja tutkimustehtävää täsmentäessä muodostuvat tutkimuskysymykset. Tutkimustehtävästä muodostuu siis koko tutkimuksen kattava juoni, josta kehkeytyy pääongelma. Täsmentäessä pääongelmaa saadaan aikaa alaongelmia, jotka tekevät pääongelmaan vastaamisen mahdolliseksi. (Hirsjärvi 2004, 117 – 119; Metsämuuronen 2006, 38.) Pysäkin tarpeesta ja toiveesta syntyneestä tutkimustehtävästä rajasin yhden pääkysymyksen sekä neljä eri alakysymystä, jotka koin tärkeiksi lasten kokemuksia tutkittaessa. Pääkysymykseksi eli tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksi muodostui:

Millaisia kokemuksia lapsilla on väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin lapsityöstä?

Neljä pääkysymystä täydentävää alakysymystä olivat:

- Mitä lapset pitävät toiminnasta Pysäkillä?
- Mitä mieltä lapset ovat Pysäkistä paikkana?
- Millaiseksi lapset kokevat väkivallasta puhumisen työntekijän kanssa?
- Millaista hyötyä tai apua lapset kokevat saavansa lapsityöstä?

5.2 Kohderyhmä

Pysäkin lapsityön työntekijällä oli opinnäytetyöni aloittamisen aikoihin noin 22 lapsiasiakasta perheineen. Lapset olivat iältään leikki-ikäisistä murrosikäisiin. Tarkoituksena oli saada tutkimukseen osallistumaan vajaa kymmenen lasta, jotta aineistosta tulisi mahdollisimman kattava. Tein haastattelulupalomakkeen, jonka Leppänen toimitti eteenpäin perheille. Käytimme tällaista menettelyä sen vuoksi, että koin sen suojelevan lasten ja perheiden anonyymiyyttä. Lisäksi Leppänen pystyi samalla kertomaan oman näkökulmansa tutkimuksesta ja toiveensa perheiden osallistumisesta suoraan asiakkailleen. Erinäisten yhteydenottojen, kyselyiden ja monen yrittämisen jälkeen ti-

lanne ei lopulta ollut kovin valoisa. Haastatteluja peruuntui erinäisistä syistä. Toisilla taas oli intoa tulla, mutta mahdollisuudet kariutuivat kuljetusongelmiin. Loppujen lopuksi sain haastatteluihini osallistumaan kolme lasta: 9-, 13- ja 15-vuotiaat.

5.3 Aineiston hankinta

Valitsin tutkimukseni aineistonhankintamenetelmäksi haastattelun, sillä tutkimushaastattelu on useilta piirteiltään hyvin samankaltainen kuin mikä tahansa arkipäivän keskustelu. Sekä keskusteluissa että tutkimushaastatteluissa on kielellistä ja ei-kielellistä kommunikaatiota. Tilanteet niin tutkimushaastatteluissa kuin arkipäivän keskusteluissa kulkevat kysymysten, olettamisen, ymmärtämisen sekä kiinnostamisen osoittamisen välimaastoissa. Eli siis niiden samojen vuorovaikutussääntöjen mukaisesti, jotka olemme oppineet jo varhain kieltä ja puhumista opetellessa. Keskusteluilla ja tutkimushaastatteluilla on siis selkeä rakenne. Tutkimushaastatteluista erilaisen tekevät kuitenkin niiden tietty tavoite tai teema, niitä voisi siis kutsua keskusteluiksi, joilla on vakaa päämäärä. Arkipäivän keskusteluissa tärkeintä on kuitenkin yleensä yhdessä olo ja osapuolia kiinnostavista aiheista jutustelu. Tutkimushaastatteluissa on roolit, joissa haastattelija on haastattelun etenemisestä vetovastuussa oleva tutkittavan asian tietämätön osapuoli, joka pyrkii ohjaamaan ja kannustamaan haastateltavaa tuottamaan tarvittavaa tietoa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22 – 23; Hirsjärvi & Hurme 1988, 25.)

Koin, että tutkimushaastattelu oli oiva tapa selvittää lasten kokemuksia keskustellen ennalta päättämistä teemoista, mutta samalla myös esimerkiksi lapsen harrastuksista tai muista mielenkiintoista. Tällöin haastattelutilanne lähentelisi myös tyypillistä arkipäiväistä keskustelua, mikä saattaisi rentouttaa ja auttaa lasta viihtymään. Työstämisenvaiheessani tein listan haastattelukysymysehdotuksia, jotka lähetin sekä ohjaavalle opettajalleni että tilaajataholleni kommentoitaviksi. Heiltä saamani palautteen mukaan työstin kysymyksiä vielä eteenpäin muutamaa otteeseen ja sain muotoiltua kysymykset nykyiseen muotoonsa (ks. liite 1). Pohdin paljon vastauksia tarkentavia ja täydentäviä kysymyksiä sekä haastattelutilanteiden etenemistä, sillä haastatteluille on tyypillistä, että haastateltavaa saattaa joutua niin sanotusti suostuttelemaan ja motivoimaan vastaamisessa (ks. Hirsjärvi & Hurme 1988, 27).

5.3.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu, eli lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, on yksi tyypillisistä kvalitatiivisen tutkimuksen tyypeistä, mutta taipuu myös kvantitatiiviseen tutkimukseen. Teemahaastattelua nimitetään myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Tälle tyypillistä on, että haastattelun aihepiiri on valmiina ja kysymykset perustuvat teoreettiseen pohjaan. Kysymyksiä ei ole kuitenkaan tarkasti muotoiltu, vaan ne ovat avoimia, eikä niille ole tiettyä järjestystä. Tällöin saatuja vastauksia voidaan tulkita monella tavalla. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 36 – 37.)

Päädyin teemahaastattelu menetelmään, sillä halusin haastatteluilleni tietyn rungon, joka pohjautuu teoriaan ja lapsityöhön työmuotona. Lisäksi halusin kysymyksien olevan avoimia ja jäävän tilaa myös lasten omille ajatuksille. Uskoin teemahaastattelun antavan myös parhaita mahdollisia vastauksia tutkimustehtävääni. Tutkimustehtävässä määrittelemieni neljän alakysymyksen pohjalta valikoituivat lopulta myös haastattelukysymysruntoni teemat apukysymyksineen (ks. liite 1):

1. Toiminta Pysäkillä
2. Pysäkki paikkana
3. Työntekijän kanssa väkivallasta puhuminen
4. Pysäkistä saatava hyöty tai apu

Toiminta-teeman oli tarkoitus kartoittaa, mitä lapset olivat tehneet Pysäkillä, ja mitä mieltä he olivat näistä tehdyistä asioista. Tiesin kyllä Leppäsen haastattelun mukaan, mitä yleensä lasten kanssa lapsityössä tehdään, mutta halusin selvittää lasten omat muistikuvat toiminnasta. Pyrin myös saamaan selville, olisivatko lapset halunneet tehdä jotain muuta, mitä olivat tehneet. Tärkeää oli myös saada tietää, olivatko lapset itse saaneet vaikuttaa tekemiseen, vai oliko se tullut ohjatusti työntekijältä. Kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä olisi tärkeää muistaa lasten osallisuus ja antaa heidän vaikuttaa. Täten toiminnasta tulee myös mielekkäämpää ja muistamisen arvoista.

Paikka-teemalla pyrin selvittämään lasten mielipidettä Pysäkistä paikkana, sen viihtyisyydestä ja millaista oli tulla sinne. Tärkeänä kysymyksenä paikkaan liittyen oli myös sen turvallisuus. Väkivallasta puhuminen -teemalla halusin selvittää, olivatko lapset

pitäneet työntekijän kanssa juttelusta ja millaista se oli ollut. Yritin kartoittaa, oliko heidän mielestään väkivallasta ja perheen tilanteesta helppoa vai vaikeaa puhua, ja mikä mahdollisesti vaikutti siihen. Hyöty ja apu -teema oli mielestäni kaikkein oleellisin Pysäkin toiminta-ajatuksen ja työmuotojen kannalta. Tämän teeman kysymyksillä oli tarkoitus selvittää, olivatko lapset kokeneet saaneensa itselleen lapsityön toiminnan tavoitteiden mukaista apua. Halusin selvittää lasten ajatuksia siitä, oliko heidän mielestään heissä itsessään tai heidän perheessään tapahtunut muutoksia eli oliko Pysäkillä käymisestä ollut jotakin hyötyä. Näiden neljän teeman lopuksi kysyin vielä, halusivatko lapset täydentää jotakin vastausta tai oliko heillä muuta kysyttävää. Haastattelutilanteiden edetessä ja lasten tottuessa kysymys-vastausmalliin olisi mieleen voinut juolahtaa jotakin lisättävää.

Haastattelutilanteeni kulkivat siis pitkälti kysymys-vastausmallin mukaisesti. Teemojen apukysymyksistä muodostui haastattelujen aikana melko vakituisia ja päädyin esittämään niitä järjestelmällisesti. Haastattelutilanteet olivat mukavia ja suhteellisen viihtyisiä, aika ajoin oli naurunsekaisia hetkiä. Huomasin kuitenkin tilanteiden olevan hyvin yksipuolisia, sillä jouduin johdattamaan keskusteluja paljon. Lapsilta tulleet vastaukset olivat pääsääntöisesti melko lyhyitä, eivätkä he yltyneet kertomaan vapaamuotoisesti omista kokemuksistaan, vaikka yritin olla hienovarainen ja esittää mahdollisimman avoimia kysymyksiä. Esitin siis useat kysymyksistä samassa muodossa ja järjestyksessä kaikille lapsille, sillä tilanteet eivät muuten edenneet.

Tutkimushaastattelussa tärkeää on haastateltavan orientoiminen aiheeseen sekä tutkijan esittäytyminen kertomalla itsestään ja tutkimuksesta sekä sen tavoitteesta. Haastattelutilanteissa on myös hyvä olla selkeä alku ja loppu. Vaikka tutkimushaastattelu on aina vuorovaikutustilanne, jossa kummankin osapuolen rooli vaikuttaa tilanteen etenemiseen, on haastattelijalla aina vetovastuu kysymyksien esittämisestä sekä haastateltavien vastausten kuittaamisesta ymmärrettävästi. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 24 – 29.) Aloitin kaikki haastattelutilanteet kertomalla ensin itsestäni ja miksi olemme lapsen kanssa nyt tässä. Selvitin lapsille, että nyt en aio kysellä heidän perheensä tilanteesta tai väkivallasta, vaan ainoastaan hänen mielipidettä ja tuntemuksia muun muassa Pysäkin toiminnasta ja siitä paikkana. Alustin haastatteluja kertomalla työni tavoitteista ja tarkoituksesta. Kerroin äänittäväni haastattelut, jotta muistaisin kotona paremmin, mitä lapset ovat sanoneet ja jotta voin vastaukset kirjoittaa myöhemmin sanasta sanaan paperille. Kerroin myös, ettei lasten nimiä tule näkymään missään vai-

heessa työtä, sillä ei ole olennaista se, kuka on vastannut, vaan mitä on vastannut. Annoin lapsille myös mahdollisuuden olla vastaamatta tai halutessaan keskeyttää koko haastattelun.

5.3.2 Kuvakortit

Kuten jo aikaisemminkin teorian pohjalta todettiin, mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä varmemmin hän kaipaa keskustelun yhteydessä tekemistä käsilleen. Vanhemman lapsen voi olla helpompi puhua, kun saa tehdä samaan aikaan jotakin. Lisäksi lapsen on vaikea palata aikoja sitten tapahtuneisiin asioihin, tekemisestä saattaa siis muistua huomaamattaan mieleen tärkeitä muistoja tai asioita. Esimerkiksi kuvakorttien avulla on helpompi etsiä sanoja omille tunteille ja kokemuksille, jos niiden ilmaiseminen muuten tuntuu vaikealta. (Oranen & Keränen 2006, 72.) Valitsin kuvakortit haastatteluni tueksi juuri näistä syistä. Niiden avulla lapsella olisi tekemistä käsille ja huomaamattaan kuvakorteista saattaisi muistua mieleen positiivisia tai negatiivisia kokemuksia. Myös tuntemuksien kertominen helpottuisi ja lapsi voisi saada oivalluksen, mitä oikeastaan haluaa sanoa. Toivoin, että kuvakorttien avulla ujoltakin tai sulkeutuneelta lapselta saisin edes jonkinlaisen vastauksen. Uskoin siis, että kuvakorteista lapsen mieleen takertuva ilme saattaisi alitajuisesti nostaa lapsen oikean kokemuksen ja mielipiteen esille käsillä olevasta ja kysytystä asiasta. Pohdin, että haastattelutilanne saattaisi olla lapselle epämukava ennestään tuntemattoman ihmisen kysellessä mielipidettä palvelusta, joten toivoin korttien myös rentouttavan tilannetta.

Käytin kuvakortteina nallekortteja, sillä ne olivat näkemykseni mukaan viehättävän näköisiä ja suloisia sekä sopivat kaiken ikäisille. Nallekortit ovat jo kymmenen vuotta vanha menetelmä, ja niitä on käytetty monissa eri tarkoituksissa aina lastensuojelusta A-klinikoille ja päiväkodeista työpaikoille (Pesäpuu ry). Nallekortit kuvaavat juuri tutkimukseeni sopivasti eri tunteita tai persoonallisuuksia, joten niiden avulla on hyvä etsiä lapsen omaa mielipidettä ja tuntemusta lapsityöstä. Nallekortit ovat hyviä keskustelun avaajia sopien monenlaisiin tilanteisiin esimerkiksi alkulämmittelynä tai, kun yhteistä keskustelua ei synny. Nallekorteilla voi kysyä juuri haastattelukysymyksieni kaltaisia kysymyksiä tuntemista kuten ”miltä tuntui tulla tänne” tai valitse kortti, joka kuvaa parhaiten tunnetta jostakin kysymyksessä tarkennetusta asiasta. (ks. Nallekortit.)

Saamani nallekorttipakka oli vuodelta 1997, ja kortteja oli 48, joista valitsin vain osan käytettäväksi. Jos kortteja olisi ollut käytössä paljon, olisi lapsella ollut mielestäni liikaa valinnan varaa, jolloin olisi voinut tulla joko häतिकöityjä päätöksiä tai valinnanvaikeus. Lisäksi haastatteluaika ei ollut kovin pitkä, joten korttien paljous olisi voinut viedä liiaksi tilaa haastattelukysymyksiltä. Jaoin nallekortit niissä olevia värejä ja omaa mielipidettäni tunteiden kuvaamisesta hyödyntäen eteeni viiteen eri korttirykelmään. Nimesin nämä korttirykelmien teemat mielestäni sopivilla käsitteillä tietämättömyyttä (vihreä), pelkoa (violetti), surua (sininen), vihaa (punainen) ja iloa (keltainen) kuvaaviin kortteihin. Lajittelusta huolimatta jokaisessa rykelmässä oli kortteja, joita voi tulkita monella eri tavalla ja kuvata eri tuntemuksilla kuin päättämäni nimet antavat ymmärtää. Tällä tavalla nimeäminen ja korttien lajittelu kuitenkin auttoi minua valitsemaan sopivia kortteja haastattelujen tueksi. Valitsin 12 korttia (ks. kuva 1.), jotka pyrin valitsemaan niin, että niihin sisältyisi mahdollisimman laaja katsaus eri tuntemuksia. Vaikka päädyin tiettyihin kortteihin, annoin lapsen itse kertoa haastattelutilanteessa, mitä kyseinen kortti juuri hänen mielestään tarkoitti ja miksi hän valitsi sen.

Nallekortit, jotka valitsin nallekorttipakasta haastattelukysymyksieni tueksi ovat:

Kuva 1. Haastattelukysymyksien tueksi valitut nallekortit

5.4 Analyysimenetelmä

Kun haastattelut oli pidetty, litteroin haastattelut kirjoittamalla ne sanasta sanaan paperille. Analyysini keskiössä ei ollut kielenkäyttö tai haastateltavien vuorovaikutustapa, vaan aineiston sisältö. Täten litterointini ei siis ollut suoritettu tiettyjen analyysimenetelmien erikoismerkkejä käyttäen, vaan kaikki puhutut asiat oli kirjoitettu minulle ominaisella tavalla ylös, huomioon ottaen haastateltavien vastauksien sanomistavat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tallensin äänitteet myös koneelle, jotta voisin palata niihin tarvittaessa tuloksien analysoinnin aikana. Litterointia vaikeutti haastateltujen lasten hiljainen puhetyyli ja useat puhekieliset täytesanat (”tota”, ”öö”, ”niinku”). Myös ulkoa kantautuva taustameteli, tuolien liikuttaminen, lelujen rapistelu tai yskimien häiritsivät äänityksiä. Kirjoitin kuitenkin kaiken paperille yskäisyjä ja muita äännähdyksiä sekä nonverbaalista viestintää lukuun ottamatta. Pysin huomioimaan kaikki sanojen hakemiset ja epäröinnit (”mm”, ”hmm”) sekä sanojen venyttämiset (”joo-o”). Sitaateissani merkitsen puheessa tulleita pieniä taukoja kolmella (”...”) pisteellä. Litteroidessa en luonut haastatelluille tunnistetietoja, jotta lasten vähäisen osallistujamäärän takia tukisin mahdollisimman hyvin lasten anonymiteettia. Käytän tutkimustuloksissa lasten vastauksia sitaatein, nämä tunnistaa kursivoinnista ja lainausmerkeistä.

Tämän tutkimuksen aineiston tarkoituksena oli saada vastauksia tutkimustehtävääni eli siihen, että millaisia kokemuksia lapsilla on Pysäkin lapsityöstä. Tarkoituksena oli, että lapsityön työntekijä saisi konkreettista materiaalia, jonka avulla voisi kehittää lapsityötä työmuotona eteenpäin. Laadullisen aineiston analyysiin ei ole varsinaisia työkaluja, on vain tiettyjä näkökulmia ja tulkintatapoja, joiden avulla aineistoa tutkitaan järjestelmällisesti. Tutkimustehtävän täyttäminen on tärkein reunaehto analyysille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä, jossa aineistoa eritellään ja tiivistetään samalla etsien mahdollisia eroja tai yhtäläisyyksiä. Sisällönanalyysissä litteroitu aineisto järjestetään uudelleen teemoittain vastauksista tutkijan näkökulmasta esiin nousevien teemojen mukaisesti. Järjestelin aineistoni haastattelukysymyksieni teemojen mukaisesti, sillä vastauksista ei noussut esille uusia teemoja. Luin aineistoni useaan otteeseen ja tein samalla muistiinpanoja muodostaen omaa tulkintaani. Analyysini tavaksi muodostui tematisointi, jossa siis nostan litteroidusta aineistosta esille tutkimustehtävääni vastaavia mielenkiintoisimpia sitaatteja tulkittavaksi tutkimustuloksiin. (Eskola 2010, 189 – 193.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kun olin alustanut haastatteluni kertomalla työni sisällöstä ja tarkoituksesta, pyysin lapsia kertomaan myös jotakin itsestään, harrastuksistaan tai kiinnostuksen kohteistaan, että tulisimme vähän tutummiksi. Kaksi kolmesta lapsesta kertoi harrastavansa tälläkin hetkellä ahkerasti, kolmas ei harrastanut mitään. Tällä kolmannella oli kyllä kiinnostuksen kohteita ja kovasti toiveissa aloittaa mieleisensä harrastus. Tämän jutun jälkeen, ennen varsinaisia suunnittelemani teemakysymyksiä, kysyin kaikilta lapsilta, kuinka useasti he olivat käyneet Pysäkillä. Vastauksista tuli ilmi, että lapset eivät muistaneet, kuinka monta kertaa he olivat käyneet Pysäkillä: ”*noo mm.. aika monta... en muista tarkkaan*”. Yritin kysellä, onko kertoja ihan vain pari, vai tosi monta, tämä kyseinen lapsi vastasi niitä olevan *aika monta*. Eräs lapsista ei muistanut, kuinka paljon kertoja oli ollut, mutta tiesi aloittaneensa toiminnan loppuvuodesta ensimmäisenä perheestään: ”*no kertoi mä en muista mut se tota alko lokakuus niiku mun kautta ja sitte siihen tuli sit koko perhe mukaa*”. Lapsi kertoo siis käyneensä ensin yksin Pysäkillä, ja lopulta koko perhe tuli toimintaan mukaan. Hän ei kuitenkaan kertonut, kuinka pian aloittamisen jälkeen perhe tuli mukaan eikä kuinka kauan tai mistä syistä hän oli käynyt Pysäkillä ensin yksin. Kukaan lapsista ei siis muistanut tarkkaa käyntien paljouden määrää, mutta lapset osasivat kertoa käyneensä Pysäkillä jo useasti.

6.1 Toiminta Pysäkillä

Kaikkien lasten kanssa lähdin liikkeelle kysymällä ensimmäisenä, mitä hän on tehnyt Pysäkillä. Lasten vastauksissa yleisin teema oli keskusteleminen työntekijän kanssa. Kaikki kertoivat siis Pysäkin toiminnassa puhuvansa joistakin *asioista* työntekijän kanssa: ”*mm no tääl yleensä ollaa keskusteltu asioista ja sitte tota asioita ollaa sovittu perheen kesken täs lopussa et sellasii... asioit*”. Asioista keskustelemisen jälkeen kyseinen lapsi oli tehnyt oman perheen kanssa erinäisiä sopimuksia, jolla lapsi saattoi viitata esimerkiksi perheen yhteisiin pelisääntöihin. Yksi lapsista nosti esille toiminnasta kysyttäessä *kirjoittavansa* tai *tekevänsä listaa jos tarvii jotai*. Tällä lapsi saattoi tarkoittaa esimerkiksi turvasuunnitelman listaamista tai erilaisia tehtäviä, joissa listataan vaikkapa tunteita tai pelkoja. Lapsen vastaus oli kuitenkin melko epämääräinen, eikä hän määritellyt sitä tarkemmin. Todettakoon kuitenkin, että keskustelemisen ohella kaikki lapset tekivät aina myös jotain muuta. Jo mainittujen lisäksi lapset kertoivat katsovansa *kortteja* tai *värejä* sekä leikkivänsä työntekijän kanssa: ”*noo-o mm*

puhunu noist kaikist asioist niinku sillee ja myöskin sitte niinku sillee mm öö mä leikin samaa aikaa ku mä puhun”.

Kysyttäessä olivatko lapset itse saaneet ehdottaa tekemistä Pysäkillä, olivat vastaukset hyvin epävarmoja ja pitkän pohdinnan tuloksia. Yhtään nopeasti sanottua, varmaa myöntävää vastausta en saanut, vain mietinnän jälkeisiä kysyviä ”joo” vastauksia. Yksi lapsista vastasi mietittyään: *”muistaakseni välil keskustelunaiheita ollaa voitu ehdottaa mut ei hirveesti olla muuta”*. Tällaisesta epävarmuudesta vastauksissa voisi tulkita, että joko lapset eivät edes tiedä, että saisivat vaikuttaa toimintaan, tai eivät olleet sitä juurikaan kaivanneet eli olivat olleet tyytyväisiä toimintaan. Kumpikin vaihtoehto vahvistuu myöhemmissä vastauksissa, sillä toisaalta toiminnasta pidettiin ja siellä vastauksien mukaisesti tykättiin olla, toisaalta kaivattiin enemmän informaatiota mahdollisuuksista.

Kun kysyin, millaista tekeminen oli ollut, olivat vastaukset poikkeuksetta positiivisia: *”mm no ite oon ainaki tykänny siitä ihan mukavaa mun mielest”*. Positiivinen kokemus toiminnasta tuli ilmi myös valituista nallekorteista, kun pyysin lapsia kuvailemaan, mitä nalle hänelle tarkoittaa. Pysäkin toiminnassa oli lasten mielestä ollut mukavaa olla ja toiminta oli *rentoa*, siitä oli *jääny hyvät filikset ja kaikki on okei*. Kuitenkin, kun kysyin, mikä oli ollut kivointa tai tosi kivaa, lapset tuntuivat hämmentävän ja mieleenpainuvinta asiaa oli vaikea nimetä. Vain yksi haastateltavista lapsista tiesi vastata lempitoiminnakseen *sammakkopelin*. Yhdeltä vastaajista löytyi myös parannusehdotuksia toimintaan, kun kysyin, että olisiko hän halunnut tehdä jotain muuta: *”no ehkä vähemmän just niit jotain kortti tai niinku niit sellasii värei et just tunne on joku väri nii ehkä vähemmän sellasii”*. Kyseinen lapsi siis halusi käyttää vähemmän erilaisia kortteja ja värejä toiminnassa. Samantyylistä mielipidettä tuli esille myöhemmin, kun kysyin, mitä paikkaan kaivattaisiin lisää. Lapsi halusi jonkinlaista listaa tai vaihtoehtoja siitä, mitä Pysäkillä voisi tehdä, jotta hän voisi sitten mieleisimmän toimintamuodon valita: *”no siis sillee vaikka et vaikka kysytää sit niinku, et jos pystyy niinku et riippuu iästä, että onks jotain niinku vaikka tiettyä mitä haluu niinku tehdä, jos on vaikka vaihtoehtoja ja sit pystyt niinku vaikka valita että...”*. Lapsi hienosti pohti, että riippuu lapsen iästä, osaako ja voiko kertoa, mitä haluaisi tehdä. Hän koki silti aiheelliseksi kaikkien saavan tietää vaihtoehdot. Hänelle oli selvästi tärkeää, että mielipidettä kuultaisiin ja kysyttäisiin, onko jotakin tiettyä asiaa, jonka haluaisi tehdä tai josta haluaisi jutella.

Pysäkillä noudatetaan toimintatapaa, jossa työntekijän kanssa ollaan kahden ja aina saman henkilön kanssa. Lasten kertomasta toiminnasta nouseekin vahvasti esille keskusteleminen erilaisista asioista, jotka liittyivät omaan perheeseen. Vastauksista välittyi myönteinen tunnelma ja se, että jutteleminen oman työntekijän kanssa koettiin tärkeäksi. Myös erilaisten kuvakorttien käyttäminen ja ”värit” sekä tunteiden nimeäminen mainittiin useasti. Tämä toimintamalli koettiin kahden lapsen keskuudessa vaikeaksi ja *”en oo niist ehkä tän ikäseen enää kiinnostunu”*. Yksi lapsi kertoo leikkivänsä paljon ja pitävänsä pelaamisesta. Toimintatavat, eli se, että juttelun yhteydessä tehdään jotakin, vaikuttivat selvästi tutuilta ja hyvällä tavalla rutiineiksi muodostuneilta asioilta. Eräskin lapsi huomauttaa tekevänsä aina näin ja sanoo *”niinku nytki täs huomaut”*, jottei asia olisi minullekaan epäselvä. Lapsista oli mukavaa olla toiminnassa mukana, mutta hankala kertoa, miksi se on sitä.

6.2 Pysäkki paikkana

Paikka-teeman aloitin kysymällä, mitä mieltä lapset olivat Pysäkistä paikkana. Kerroin tarkoittavani nimenomaan Pysäkkiä paikkana, sen ympäristöä ja sisältöä, eli sitä missä Pysäkki on ja mitä siellä sisällä on. Kaikkien lasten mielestä Pysäkki oli paikkana tosi kiva. Oikeastaan toimipisteeltä ei edes osattu odottaa mitään tietynlaista olemusta: *”mun mielest tää on ihan niinku kiva... hyvä paikka että... - - ei oo mitää sellasii niinku ei oo varautunu mihinkä sillee”*. Lapsi kertoi, ettei ollut varautunut mihinkään tullessaan Pysäkille ja oli sitä mieltä, että se oli hyvä paikka. Pysäkki sijaitsee sekä Kotkan että Kouvolan keskustan läheisyydessä, isojen teiden varrella. Pysäkin kerrottiinkin olevan *lähellä*, ja että sinne *pääsee aika helposti tulemaa*. Tämä oli lapsen mielestä selvästi hyvä asia, että Pysäkki oli lähellä omia kulkureittejä. Toisaalta eräs lapsista koki juuri Pysäkin keskeisen sijainnin ongelmaksi. Pysäkki oli hänen mielestään muuten todella kiva paikka, mutta hän ei pitänyt saasteesta ja se häiritsi koko paikan olemusta: *”noo tää on kiva paikka... paitsi mm mm tää on tämmönen kaupunkiympäristö ni mä en tykkää ympäristöstä, koska mie vihaan saastetta”*. Lapsi valitsikin vihaisen nallekortin kuvaamaan tuntemuksiaan, sillä hän ei pitänyt saasteisuudesta ja kaupunkiympäristöstä: *”no... mm.. tää paikka mis me ollaa ni tää on aika hieno - - mä en tykkää tommosest saasteisest ympäristöstä niinku mä sanoin jo.”* Lapsi kertoi valitsemansa nallen olevan kuvassa *hermostunut*.

Pyysin tämän jälkeen lapsia kuvailemaan paikkaa jollakin tietyllä sanalla, näitä olivat *valoisa, värikäs ja tosi kiva*. Lapset katselivat ympärilleen ja miettivät sanoja hymyssä suin ja naurahdellen. Sanoista värikäs kuvaa hyvin Pysäkin sisätiloja, sillä siellä on käytetty paljon erilaisia kirkkaita värejä tuoleissa, matoissa, verhoissa ja leluissa. Sanan vastaaja katsoikin vastatessaan eri pintoja ja iloisesti naurahtaen totesi sanansa. Valoisalla luulen toisen lapsen viittaavan tilojen avaraan ilmeeseen ja suuriin ikkunoihin. Vaikka Pysäkillä on paljon värejä, toimintaan liittyviä tavaroita, tuoleja, pöytiä ja kaikenlaista sisustustavaraa, olivat tilat sopusuhtaisen kokoiset ja mukavasti järjestetty toimivaksi kokonaisuudeksi. Lapset täydensivät vastauksiaan vielä nallekorttien yhteydessä: *”ite tykkään täst paikasta ja sitte tääl on valosaa ja sit näkee ympärille ja tilaa olla... et ei oo mikää ahdas paikka.”* Tämä täydentää entisestään sitä, että tilojen koettiin olevan juuri hyvän kokoiset ja keskeisellä sijainnilla, sillä asia tuli uudestaan ilmi nallekortin yhteydessä: *”sit täs on just helppo kulkusuus et on helppo päästä”*. Kuitenkin parannettavaa löytyi myös sisustukseen. Sen koettiin olevan hyvä, mutta toivottiin kuitenkin lisää mukavuutta julisteilla *”- jos tääl ois jotain julisteita tai selasii kivoi julisteita”*. Lasten mielestä Pysäkki oli siis loppujen lopuksi toimiva paikkana ja sinne tullessa mikään asia ei erityisesti mietityttänyt. Pysäkille oli hyvä tulla: *”- ikin ei sinänsä mietitytä mikää, et on iha hyvil fiiliksil tullu tänne”*.

Turvallisuus on todella tärkeä osa lapsityön kokonaisuutta. Turvallisuuden merkitystä painotetaan useassa ohjeistuksessa (ks. luku 4.1) sekä Pysäkin oma lapsityöntekijä Leppänen puhui siitä monessa yhteydessä. Paikan pitää olla lapsille ja perheille turvallinen tietenkin ympäristönä, mutta myös syvemmillä tasolla. Avoimuuden ilmapiirin - eli sillä, että kaikista asioista keskustellaan niiden oikeilla nimillä ja syyttelemättä - avulla pyritään lisäämään turvallisuudentunnetta koko perheelle. Lasten kanssa erilaisilla toiminnallisilla harjoituksilla sekä keskusteluilla pohditaan, mistä turvallisuus tulee ja mikä siihen vaikuttaa. Kun kysyin lapsilta haastatteluissa, kokevatko he Pysäkin turvallisenä, ei kukaan miettinyt hetkeäkään. Kaikilta lapsilta tuli nopea *”joo”* ja asia oli sillä selvä. Yritin vielä kysyä, vaikuttaako asiaan jokin tietty juttu tai mikä tekee paikasta turvallisen, mutta lapset eivät osanneet tähän vastata. *”Joo”* vastauksen nopeus ja se, ettei tarvitse miettiä vastaustaan kovin kauan, kertoo mielestäni sen, että kokemus oli oikeasti aito ja varma. Lapsilla oli Pysäkillä hyvä ja turvallinen olla, sinne oli mukava tulla.

6.3 Väkivallasta puhuminen

Väkivallasta puhuminen työntekijän kanssa oli selvästi hankala aihealue. Kaikki lapset mieltivät pitkään ja harkitsivat vastauksiaan. Monessa kysymyksessä vastaukset olivat vain lyhyitä ”joo” tai myöntäviä hymähdyksiä. Kaikki vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia, eikä yhtään negatiivista mielipidettä tai kehitysehdotusta ilmennyt. Toisaalta aihetta saattoi hankaloittaa myös se, että vaikka tarkoituksenani ei ollut missään vaiheessa kysellä perheen asioista tarkemmin, lapset voivat ymmärtää väkivallasta puhuminen -teeman tällaiseksi. Kysymyksieni asettelu saattoi vaikuttaa myös, ja tavallaan antaa mahdollisuuden lyhyisiin vastauksiin.

Aloitin teeman kyselemällä, millainen työntekijä Leppänen heidän mielestään on ja mistä he juttelevat hänen kanssaan. Lapset kuvailivat Leppästä sanoin *asianmukainen, mukava ja kiva*. Kaikki lapset kertoivat juttelevansa Leppäsen kanssa tavalla tai toisella perheasioista ja mieltä askarruttavista kysymyksistä: *mm no mistäköhän hmm... no ainaki siit asioist et mikä niinku ois paremmin... miten se perheasia vois toimii paremmin ja jos on jotain sellasii liittyyii kysymyksii ja...*. Tämä kyseinen lapsi kertoi keskustelelevansa työntekijän kanssa myös erityisesti siitä, miten perheen arjen saisi sujuvammaksi ja kaikille osapuolille paremmaksi. Kysyessä lapsilta suoraan puhuivatko he väkivallasta työntekijän kanssa, hetken hiljaisuuden jälkeen kaikki vastasivat myöntävästi. Väkivallasta puhumista kuvailtiin helpoksi ja vaikeaksi yhtä aikaa: *mm no... ei se mitää helpointaka mut ei se kovin vaikeetakaan*. Työntekijän kanssa jutteluiden jälkeen lapsilla tuli helpottunut ja *hyvä olo* eikä kenelläkään tullut mieleen, mistä muusta he olisivat halunneet jutella. Tähän vaikutti varmasti se, että Leppänen kertoi aloittavansa kaiken lapsityönsä kertomalla, miksi Pysäkillä ollaan ja mistä siellä on tarkoitus keskustella. Vastauksista voisi siis tulkita, että lapset olivat mahdollisesti ymmärtäneet Pysäkillä käyntien tarkoituksen. Jutteluhetkiä kuvailtiin *kivoiksi, rentoiksi ja avoimiksi*.

Kysyin lapsilta myös, millaista juttelu ylipäätään on työntekijän kanssa. Lasten mielestä juttelu oli *aika kivaa*. Keskustelu tuokiot olivat lasten mielestä rentoja ja niiden aikana sai olla oma itsensä. Lapsille tuntui olevan tärkeää, että kaikesta sai puhua avoimesti: *”no sellasta niinku... rentoo et ei oo mitää... tosi niinku kireyttä ilmas mitenkää et voi olla ihan avoin ja... sillee”*. Kuvakorttien avulla tuntemukset täydentyivät vielä. Eräs lapsi korosti sitä, että oman perheen tilanteesta ja omista kokemuksis-

taan sai puhua: *mm... sitä että no mm niinku... ehkä sitä et... mä oon pystynyt päästä kaiken ulos*". ”Ulos päästämällä” lapsi kuvailee, kuinka pahan sekä hyvän olon tunteita saa purkaa työntekijän kanssa. Kaikista vastauksista tuli esille useasti se, että Leppäselälle oli *helppo keskustella* ja että kaikista *uskaltaa* puhua. Kaikki lapset vastasivat vielä erikseen kysyttäessä, että heillä oli luottamuksellinen ja turvallinen olo juttellessa työntekijän kanssa.

6.4 Hyödyn ja avun kokemukset

Aloitin Pysäkin hyödyistä haastattelemisen kysymällä ensimmäisenä johdattelevasti, että millaista oli kaiken kaikkiaan ollut käydä Pysäkillä, miltä tuntui tulla sinne. Vastaukset noudattivat samaa linjaa kuin aikaisemminkin paikasta puhuttaessa. Tunteuksia kuvailtiin sanoilla *rentoa* ja *kivaa*. Jatkoin haastattelua kyselemällä, mikä tähän erityisesti saattaisi vaikuttaa. Eräs lapsi koki tärkeäksi vaikutukseksi sen, ettei Pysäkillä syyllistetty tapahtuneista asioista, vaan niistä puhuttiin asiallisesti: *”no varmaa se et tai ei niinku esim syyllistä asioista mitenkää tai... pystytään puhumaan avoimesti asiasta*”. Toinen ei tiennyt, miksi Pysäkillä oli hyvä käydä, hän vain kuvaili että *”- - tääl on hirveen kivaa*”. Näiden lisäksi syiksi mainittiin se, että työntekijät olivat Pysäkillä niin mukavia.

Osa lapsista oli huomannut Pysäkillä käyntien ansiosta eroa itsessään siten, että *pinna kestää paremmin*. Myös oman olon kuvailtiin olevan jaksoittain *rauhallinen*. Omassa perheessä oli havaittu samankaltaisia positiivisia muutoksia: *”no siis kaikil on toi pinna tota pyst- niinku pidentyny tosi huomattavasti ja sit niinku haukkuminen on kaikin puolin niinku vähentyny tosi paljon ja sitte tota enemmän on niinku myös vanhemmat pitäny säännöistä ehkä sillee just kiinni ja sillee... ”*. Perheessä tilanne oli muuttunut ainakin jollain tavalla parempaan suuntaan, sillä lapsi kuvaili, etteivät kenenkään hermot menneet enää niin herkästi ja haukkuminen oli vähentynyt. Tämän voi ymmärtää sekä riitelyn että ainakin psykkisen väkivallan osittaisena vähenemisenä. Kyseinen lapsi koki ilmeisesti myös myönteiseksi asiaksi sen, että vanhemmat olivat alkaneet pitämään asettamistaan säännöistä ja rajoista paremmin kiinni. Pysäkin toimintaan olennaisena osana kuuluukin vastuullisen vanhemmuuden tukeminen (ks. luvut 2.1 ja 2.2), joten on hienoa, että lapsi koki tämän toiminnan vaikuttaneen johonkin.

Eräs lapsista ei osannut kertoa, oliko Pysäkillä käymisestä ollut mitään hyötyä. Hän vastasi ensin kieltävästi kysymyksiin, oliko hän huomannut itsessään tai perheessään

mitään eroa Pysäkillä käyntien aikana, mutta sen jälkeen kuitenkin epäröi. Lapsi kertoi, ettei käynneistä ole ollut itselle eikä perheelle mitään vaikutusta, mutta mainitsi kuitenkin sekä tässä että aikaisemmassa yhteydessä jutteleminen työntekijän kanssa olevan *kivaa*. Kysyin vielä, että oliko Pysäkillä käymisestä ollut sitten mitään hyötyä ja lapsi totesi: ”*no mm... ei ehkä, paitsi pääsee juttelee*”. Kysyin ihmetellen, eikö se sitten ole hyötyä, että saa jutella. Lapsi pohti hetken mielteliäänä, mutta totesi kuitenkin: ”*no... emmä tiää miten se hyödyttää*”. Vastauksista siis tuli ilmi se, että lapsen mielestä Pysäkillä oli hyvä ja tarpeellista käydä, sillä siellä oli kivaa ja siellä pääsi juttelemaan. Lapsi ei kuitenkaan tiennyt tai osannut kertoa, mitä tämä juttelu hyödyttäisi hänessä itsessään tai perheessään.

Pysäkin toiminnasta pois lähteminen ja käyntien päättyminen herätti lapsissa *hämennystä* ja *haikeita fiiliksiä*. Toiminnan loppuminen jännitti, ja ehkä pelottikin, sillä taustalla oli ajatus, että mitä jos perheen tilanne kärjistyy uudestaan: ”*just sellain haikee fiilisiä ja just sellain, että et mitäs sitte jos niinku taas tapahtuu sellain niin sanottu romahdus et...*”. Kaikkien lasten mielestä toiminnassa oli ollut mukava olla mukana ja Pysäkillä oli *aina kiva käydä*. Heidän mielestään nimenomaan se, mitä Pysäkillä tehtiin ja juteltiin, oli vaikuttava tekijä. Lapsityöstä oli siis saatu apua oman perheen tilanteeseen, sillä tapaamisten jälkeen *asiat on onnistunu*. Eräskin lapsi koki saaneensa toiminnasta selkeästi jotakin konkreettista: ”*et niinku sai kätee niinku näiltä kerroilta sillee, että ei jääny sillee avuttomaks*”. Kaikki lapset, huolimatta siitä, oliko kokenut Pysäkillä käynneistä olevan hyötyä vai ei, valitsivat viimeisimmäksi myönteisen oloisen kuvakortin. Pyysin heitä kuvailemaan, mitä nalle kyseisessä kuvassa heille tarkoitti. Lapset kertoivat korttien tarkoittavan hyvää mieltä ja iloisuutta, myös kiitollisuus mainittiin. Eräs lapsi tiivisti kaikki tuntemukset ja mielipiteensä kortin avulla iskevästi: ”*no niinku onnellista ja sellasta niinku tavallaa kiittää*”.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluissa lähdin selvittämään lasten kokemuksia Pysäkillä neljän osa-alueen avulla; ja kartoittaminen onnistui hyvin, sain lapsilta monipuolisia vastauksia. Tuloksien mukaan lasten kokemukset Pysäkistä olivat vaihtelevia, mutta pääosin myönteisiä. Lapset kokivat jokaisessa osa-alueessa olevan jotakin hyvää ja kokemuksen lapsityöstä olleen miellyttävä. Myös muutamia parannusehdotuksia löytyi erityisesti toimintaan liittyen.

Lapset pitivät toimintaa mielekkäänä ja siihen oli ollut mukava osallistua. Kukaan ei oikein osannut kertoa, oliko saanut ehdottaa mieleistään tekemistä Pysäkillä, mutta kieltävien vastauksien mukaan ei sitä oltu edes osattu kaivata. Kysyessäni, mitä muuta lapset olisivat halunneet tehdä kuin jo tähän mennessä oli tehty, eivät lapset sitä osanneet nimetä. Silti toimintaan kaivattiin enemmän monipuolisuutta ja sitä, että lasten mielipidettä kuultaisiin entistä paremmin. Ehdotuksena tuli, että heti alussa kysyttäisiin lapsen iästä riippuen, mitä haluaisi tehdä tai mistä toivoisi lapsityössä keskusteltavan. Tämä ehdotus sopisi mielestäni kaikenikäisille, vain kysymys menettelyä tulisi muokata lapsen ikään sopivaksi. Lisäksi ehdotettiin, että lapsille voitaisiin kertoa kokonaisuudessaan, esimerkiksi listan avulla, mitä kaikkea on edes mahdollista tehdä Pysäkillä. Niistä vaihtoehtoista jokainen saisi sitten valita mieleisensä toimintamuodon. Tämä edesauttaisi myös sitä, että lapset kokisivat tulevansa kuulluiksi ja osaisivat mahdollisesti nimetä sen, mitä haluavat tehdä. Tähän valitsemisprosessiin sopisi pienten lasten kanssa käytettäväksi listan sijasta esimerkiksi tukikuvat tai vain toimintavaihtoehtojen näyttäminen. Loppujen lopuksi kaikki lapset olivat kuitenkin pitäneet kovasti siitä, mitä Pysäkillä tehtiin. Toiminnasta ja harjoitteista oli saatu jotain ”kättä pidempää” eli toisin sanoen konkreettisia keinoja selvittää, jaksaa ja toimia perheessä. Tärkeimpänä toimintana lapsityössä koettiin nimenomaan keskustelu työntekijä Lepäsen kanssa. Tuloksien mukaan Pysäkin toiminta oli siis parannusehdotuksista huolimatta toiminnallista ja mielekästä tekemistä. Erityisesti keskusteleminen työntekijän kanssa oli jäänyt lasten mieleen.

Kun kysyin lapsilta Pysäkillä käyntien määrästä, kaikki epäröivät eivätkä oikein osanneet kertoa tarkkaa vastausta tähän. Tarkkaa vastausta en tutkimuksen kannalta kaivannutkaan, vaikka toisaalta oletin lasten muistavan paremmin käyntiensä määrän, sillä Pysäkillä keskimääräinen käyntikerta on vain viidessä kerrassa. Kaikki lapset tiesivät kuitenkin kertoa käyneensä Pysäkillä useasti. Voi olla, että tieto ei ole painunut lapsella mieleen, koska se ei ole ollut merkityksellistä. Toisaalta on iästä riippumatta melko inhimillistä, ettei muista tarkasti, kuinka useasti on jotakin asiaa tehnyt. Lapsella muistamattomuus voi myös liittyä traumatisoitumiseen (ks. luku 3.3), jolloin kaikkea väkivaltaan liittyvää haluaa vältellä. Vaikka Pysäkin on tarkoitus auttaa lasta, se voi lapsen mielessä yhdistyä perheen kokonaistilanteeseen eikä sitä koe hyvänä muistona, vaikka kokemukset olisivat positiivisia. Kukaan lapsista ei siis osannut kertoa käyntien määrää, mutta sanoivat käyneensä Pysäkillä usein. Vastauksien mukaan voisi siis päätellä myös, että lapset ovat tyytyväisiä Pysäkillä käyntien määrään, eli he eivät

edes koe tarvetta useammille tai harvemmillä käynneille. Jos asia olisi näin, sehän olisi toiminnan ajallisen vaikuttavuuden kannalta hyvä uutinen.

Halusin selvittää lasten kokemuksia Pysäkistä paikkana, sillä Ensi- ja turvakotien liiton lapsityön tärkeisiin periaatteisiin kuului, että ympäristö on vakituinen paikka, jossa on hyvä olla. Ympäristön pitäisi olla rauhallinen, turvallinen ja kiireetön (ks. luku 4.1). Toivoin lasten vastauksista tulevan esille sen, viihtyivätkö he paikassa, jonka tarkoituksena oli tarjota heille ja heidän perheelleen apua vaikean perhetilanteen ja väkivaltaisuuksien keskellä. Uskoin viihtymisen olevan yksi osa sitä kokonaisuutta, mitä mielikuvia ja tunteita lapsille jää Pysäkillä käymisestä. Lähdin kartoittamaan vastausta ensimmäiseksi kysymällä kaikilta suoraan, mitä mieltä he olivat paikasta ja millaista sinne oli tulla. Vastauksien syvällisyys ja monipuolisuus yllätti minut – lapsilla oli selvästi vahva tunne ja mielipide Pysäkistä. Kaikkien vastaajien mielestä Pysäkki oli paikkana hieno. Se oli hyvin sisustettu, avara, viihtyisä ja keskeisellä paikalla. Tärkeinä kommentteina mielestäni esille nousivat nimenomaan nämä asiat, että Pysäkki on lähellä eikä se ollut ahdas paikka. Pysäkki koettiin turvalliseksi, vaikkei osattu kertoa, mistä tunne tuli. Toisaalta Pysäkkiä toivottiin myös pois kaupunkiympäristöstä jonnekin, missä ei olisi melu- ja roskaastetta. Pysäkillä oli kaiken kaikkiaan helppo ja hyvä tulla, kukaan ei kertonut häpeävänsä tai varovansa sinne tulemista. Paikasta lähdettiin pois aina hyvillä mielin, omia tunteita perheen tilanteesta oli pystytty onnistuneesti purkamaan. Tuloksien mukaan siis tärkeä osa lapsityön periaatteista saavutettiin: Pysäkki paikkana oli onnistunut vaikuttamaan lasten turvallisuuden tunteeseen tämän ollessaan siellä, ja luomaan hyvän mielen ilmapiirin. Pysäkin voisi uskoa olevan lapsille tärkeä rentoutumisen ja rauhoittumisen paikka, jossa sai henkistä apua oman mielen ja perheen kysymyksiin sekä konkreettisia selviytymiskeinoja.

Väkivallasta puhuminen oli lapsille tuloksien mukaan suhteellisen helppoa. Kaikki tiesivät myös perheensä osallistuvan Pysäkin toimintaan, eikä kukaan maininnut pelkäävänsä tai muuten arastavansa juttelua. Lapset siis tiesivät, miksi Pysäkillä käydään – yksinkertaisesti sanottuna juttelemassa ja sopimassa perheasioista. Lapsista oli ollut helpottavaa jutella työntekijän kanssa kahden, silloin pystyi purkamaan sisintään. Tämä oli olennainen osa Pysäkin toiminnan periaatteissa: väkivallasta saa puhua. Lapsityön yleisinä periaatteina oli myös, että kaikille lapsille taattaisiin yhtäläiset turvalliset olosuhteet kasvulle ja kehitykselle, selviytymiskeinoja arkeen sekä mahdollisuus käsitellä kokemuksiaan ja tunteitaan (ks. luvut 4 ja 4.1). Tuloksissa lasten vastauksista vä-

littyi viesti, että lapset olivat tulleet kohdatuiksi yksilöllisesti. He olivat aidosti kokeneet saaneensa jutella avoimesti ja luottamuksellisesti työntekijän kanssa. Tavoitteiden mukaisesti he olivat saaneet äänensä kuuluviin perheen vaikean tilanteen keskellä. Sekä Leppäsen että muiden työntekijöiden kerrottiin olevan mukavia ja asianmukaisia. Työntekijät olivat siis onnistuneet olemaan ammattimaisia ja helposti lähestyttäviä, niin kuin tällaisessa palvelussa kuuluukin. Perheväkivaltatyötä tekevällä henkilöllä on työssään monta haastetta, mutta Pysäkin työntekijät olivat näiden tuloksien mukaan selvästi onnistuneet työssään.

Hyödyn ja avun saamisen kartoittaminen oli teemoista hankalin ja kysymykset osoittautuivat hiukan hankaliksi. Tuloksista tuli tämän vuoksi hyvin samankaltaisia vastauksia muihin teemoihin liittyen. Kuitenkin tässä teemassa nousi esille myös todella tärkeitä asioita. Lasten vastauksista tuli ilmi, että he ovat saaneet apua perheen väkivaltatilanteisiin. Perheissä koettiin tapahtuneen positiivisia muutoksia, joten siitä voidaan olettaa, että lapsen kasvuolosuhteet ovat menneet parempaan suuntaan. Tämähän on lapsityön tärkein tavoite ja tarkoitus, joten palvelusta on ollut hyötyä. Lapset kokivat olevansa kiitollisia saamastaan palvelusta, jonka voisi tulkita niin, että palveluun ollaan tyytyväisiä. Lapsityön päättyminen herätti jopa hämmennystä ja epäileviä ajatuksia perheen kyvystä selvittää tulevaisuudessa. Tuloksista tuli siis ilmi, että lapsityö on ainakin osaan lasten perheistä vaikuttanut myönteisesti. Perheen tilanne oli mennyt parempaan suuntaan, lapset olivat saaneet jutella asioistaan ja tämän avulla saaneet apua.

8 POHDINTA

Tutkimustehtäväni oli tutkia Pysäkin lapsityön asiakkaiden, eli lasten ja nuorten, kokemuksia kyseisestä palvelusta, lapsityöstä. Päätutkimuskysymykseni oli ”millaisia kokemuksia lapsilla on väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin lapsityöstä?”. Toteutin haastattelut kolmen lapsen kanssa ja sain vastauksia teemoihini, jotka olivat toiminta, paikka, väkivallasta puhuminen sekä hyöty ja apu. Lapsista kaksi olivat murrosikäisiä 13- ja 15-vuotiaita ja yksi 9-vuotias.

8.1 Ajatuksia tuloksista

Tutkimustuloksia analysoidessani huomasin, että useassa yhteydessä vanhempien lasten vastaukset olivat pidempiä ja tietyllä tapaa syvällisempiä. Ikä vaikutti täten jollain

tavalla lasten vastauksien pohdintaan. Murrosikäisiltä sain myös parannusehdotuksia sekä toimintaan että paikkaan liittyen. Toisaalta näiden kahden vastaukset olivat paljon muodollisempia ja harkittuja, kun taas nuoren vastaukset olivat hiukan spontaanimpia. Myös persoonallisuus vaikuttaa varmasti vastausten muotoon, monipuolisuuteen ja pituuteen. Kaikkien lasten vastaukset olivat kuitenkin yhtä aitoja ja arvokkaita tutkimuksen kannalta. Vastauksien muotoon vaikuttaa varmasti myös jännittäminen. Kysymyksien ymmärtäminen on myös tekijä, jota voin vain arvailla, kuinka paljon se on vaikuttanut. Jokainen ymmärtää kysymyksiä henkilökohtaisesti omista lähtökohdistaan käsin, joten se välttämättä vaikuttaa myös vastaamiseen. Toivon, että esitin kysymykset mahdollisimman selkeästi ja rauhallisesti, jotta niihin olisi ollut hyvä vastata.

Kaikki lapset olivat käyttäneet kuvakortteja aiemminkin eri yhteyksissä, joten ne eivät olleet menetelmänä uusi juttu. Tämä sekä helpotti että vaikeutti tutkimustilannetta. Toisaalta minun ei tarvinnut kertoa, mitä kortit ovat ja miten niitä käytetään. Toisaalta taas eräs lapsista ilmaisi, ettei pidä korttien käyttämisestä. Kuvakorttien avulla sain kuitenkin osittain vastauksiin lisää uusia ulottuvuuksia. Vanhimpien vastauksien sisältöä kuvakortit eivät suuremmin muuttaneet, mutta toivat vaihtelua sanojen käyttöön. Nuorimmaisella kuvakortit taas olivat selvästi hyödyksi, sillä korttien avulla hän osasi kuvata tuntemuksiaan, eli niiden avulla sain selvästi lisää syvyyttä hänen vastauksiinsa. Kortit siis täyttivät tarkoituksensa helpottaessa, ja osin rentouttaessa, tutkimustilanteita. Ne toivat vaihtelua perinteiseen kysymys-vastausmalliin, kun lasten piti välillä pysähtyä pohtimaan sopivaa nallen kuvaa.

Tutkimustehtävä siis saavutettiin, sillä sain tutkittua näiden kolmen lapsen kokemuksia Pysäkin lapsityöstä ja analysoitua niitä tutkimustuloksiin. Kaikilla lapsilla lapsityö oli vaikuttanut johonkin asiaan, joko itsessä tai perheessä. Kaikki lapset eivät osanneet kuvailla tai tunnistaa tätä vaikutusta kauhean hyvin. Tulkitsemalla sitä tyytyväisyyttä ja iloa, jota Pysäkillä käynneistä sekä jutteluista oli saatu, voi kuitenkin huomata toiminnan vaikuttaneen. Ainakin kaikkien lasten mielestä Pysäkillä oli kivaa käydä. Koska sain lapsilta kokemuksia haastatteluni kaikkiin teemoihin, on tutkimustehtäväni mielestäni onnistunut.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekemiseen ja sen eri vaiheisiin liittyy useita eettisiä kysymyksiä, jotka ovat kaikki tutkijan pohdinnan vastuulla. Jo aiheen valitsemisvaiheessa kohdataan ensimmäiset eettiset kysymykset. Kun pohditaan esimerkiksi muodinmukaista tai helppoa aihetta, ei tutkimusta pitäisi suunnata sinne, missä se on merkityksetön. Aiheen pitäisi olla siis sopivan haastava, uusi ja sillä tulisi olla jotakin vaikutusta yhteiskunnallisesti. (Hirsjärvi 2004b, 26.) Oma aiheeni koskettaa läheltä väkivaltaa, joka on puhuttanut paljon kautta aikojen. Väkivalta on tälläkin hetkellä pinnalla oleva puheenaihe uutisissa muun muassa perheiden tilanteiden, sotien, ihmisoikeuksien, rasismien ja vihapuheen muodoissa. Työni aihe on kuitenkin yksilöllinen tiettyyn paikkaan kohdistuva työ ja ainakin yksikkökohtaisesti merkittävä. Opinnäytetyöni aiheen löytäminen ja kohdentaminen tiettyyn asiaan kesti kauan, sillä halusin sen olevan itselleni mielenkiintoinen sekä riittävän haastava. Eli tein alusta alkaen eettistä pohdintaa, kun en halunnut mennä sieltä, mistä on kaikkein helpoin mennä.

Toinen eettinen osa-alue liittyy kohteena oleviin henkilöihin. Kun kohteena ovat ihmiset, on tärkeää muistaa henkilöiden suostumus, anonyymiys, luottamuksellisuus ja aineiston tallentaminen sekä hävittäminen asianmukaisesti. Tutkimukseen suostumiseen liittyy läheisesti perehtyneisyys käsillä olevaan aiheeseen. Nämä kaksi luovat yhdessä moninaisen kombinaation, jonka täydellinen noudattaminen ei ole helppoa tutkimustyössä. Perehtyneisyys tarkoittaa sitä, että tutkittavalle annetaan kaikki tarpeellinen tieto tutkimuksen tarkoituksesta ja kulusta. Lisäksi henkilön on oltava kykenevä ymmärtämään se tieto. Suostumus tarkoittaa sitä, että henkilö on pätevä tekemään todellisia arviointeja osallistumisestaan ja suostumuksen tulee olla ehdottoman vapaaehtoinen. Tiukasti katsottuna nämä ohjeistukset sulkisivat lapset täysin tutkimuskentän ulkopuolelle. (Hirsjärvi 2004b, 27.) Tätä eettisyyden osa-aluetta oli vaikein noudattaa jo lähtökohtaisesti ohjeistuksessa olevan lasten tutkimushaaste ajatuksen kannalta. Alakäiseltä tarvitaan aina huoltajansuostumus tutkimukseen, ja sehän jo itsessään hankaloittaa lapsen ehdotonta vapaaehtoisuutta. Myös perehtyneisyyden selvittäminen on lapselta vaikeaa. Noudatin tätä eettisyyden aluetta parhaalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyöni tilaajatahon kanssa sovimme yhteisistä periaatteista opinnäytetyön sopimuksella sekä tutkimusluvalla. Annoin perheille työntekijän kautta haastattelulupalomakkeet, joissa kerroin alustavasti tutkimuksen aiheesta ja tarkoituksesta sekä minun velvollisuuksistani salassapidon suhteen. Kaikilta lapsilta sain haastattelulupalo-

makkeet ennen haastattelutilannetta. Kyseisessä tilanteessa kysyin vielä kaikilta lapsilta, tietävätkö he, miksi ovat nyt tässä. Kerroin työstäni ja sen sisällöstä sekä miten aion edetä. Annoin myös jokaiselle mahdollisuuden keskeyttää haastattelun tai ohittaa kysymyksiä. Lopuksi kysyin, oliko lapsilla jotain kysyttävää. Loin siis edellytyksiä sille, että lapsi olisi mahdollisimman perehtynyt ja vapaaehtoisesti läsnä tutkimustilanteessa.

Haastatteluiden osallistujaprosentti oli todella pieni verrattuna koko Pysäkin lapsiasiakkaiden määrään. Tämä vähentää tutkimuksen johtopäätöksien yleistettävyyttä Pysäkin lapsityön toimivuudesta. Kolmen lapsen kokemukset eivät ole kauhean päteviä kertomaan todellisuutta palvelun laadusta ja siitä saaduista kokemuksista. Täten lasten määrä vähentää tutkimuksen luotettavuutta koskemaan kaikkien lasten kokemuksia lapsityöstä. Lasten vähäinen määrä ei kuitenkaan vähennä jo saatujen tulosten arvoa. Nyt saadut tulokset ovat varmasti tärkeitä ja hyödyllisiä Pysäkin toiminnalle sekä sen kehittämiseksi.

Kolmas eettisyyden osa-alue liittyy kaikkiin tutkimuksen vaiheisiin, rehellisyyden tärkeään periaatteeseen. Toisten tekstejä ei saa plagioida, eli kopioida alkuperäisestä lähteestä käyttäen aihetta omaan, tunnustamatta tekijää esimerkiksi sitaatein tai lähdeviittauksin. Myös omien tekstien toistaminen tai muuttaminen vain vähän, eli itseplagiointi, on väärin ja näennäisesti uuden tiedon tuottamista. Muiden tutkimuksia ei myöskään pidä vähätellä, vaan antaa niille kuuluva arvo. Lisäksi tuloksia ei pidä yleistää ilman aiheellista kritiikkiä tai muuten tutkimustaan raportoida vajavaisesti tai väärin. (Hirsjärvi 2004b, 27 - 28.) Olen pyrkinyt suodattamaan kaiken opinnäytetyössäni olevan teorian tiedon oman kirjoittamistyyliini ja referoimisen kautta niin, etten plagioisi muita. Lapsityön työntekijä Leppäsen (2015) kerrontaa käytin referoiden, viittaamalla häneen tekstikohtien lopussa. Haasteltavien vastauksista käytin tarkasti suoria sitaatteja kursivoiden niitä. Raporttini tutkimustulokset koetin avata mahdollisimman kattavasti analysoiden ja arvioiden useita näkökulmia sekä tulkintatapoja. Olen siis pyrkinyt noudattamaan eettisyyden periaatteita myös tällä osa-alueella kirjoittaen kaiken perustuen omaan tutkimustyöhöni.

8.3 Jatkotutkimusten tarve

Tutkimuksestani saaduista kokemuksista uskon olevan hyötyä Pysäkin toiminnalle. Niiden avulla työntekijä pystyy yhdessä muun työyhteisön kanssa pohtimaan lapsi-

työn sisältöjä uudessa valossa ja mahdollisesti kehittämään niitä eteenpäin. Vastauksista Leppänen saa myös tietää lasten mielipiteet palvelusta, väkivallasta puhumisesta ja Pysäkiltä saamastaan hyödystä. Työntekijä saa positiivista palautetta toiminnastaan ja toivottavasti lisää motivaatiota tehdä arvokasta työtään perheväkivalta perheissä elävien lasten kanssa. Mielestäni näiden tuloksien pohjalta olisi hyödyllistä, että Pysäkki ottaisi käyttöönsä säännöllisen palautteenkeräämistavan. Haastattelujen pitäminen jokaiselle lapselle erikseen voi olla monimutkainen prosessi, mutta esimerkiksi helpoksi ja yksinkertaiseksi muokattu palautelomake voisi tässä kohtaa toimia.

Tutkimustani voisi kehittää eteenpäin myös täysin uusien haastatteluiden avulla. Vaihtoehtoja on monia. Voisi tehdä uuden kokemustutkimuksen lapsille, jolloin haastatteluiden osallistujaprosentti olisi saatava suuremmaksi. Täysin uutta tutkimusta kokemuksista voisi tehdä yhdistämällä haastatteluihin mukaan lasten lisäksi ainakin vanhemmat, ehkä jopa työyhteisön työntekijät. Laaja-alaisen haastattelun avulla saisi kattavia ja monipuolisia vastauksia lapsityön kokonaisuudesta ja sen toimivuudesta. Mukaan voisi pohtia uusia osa-alueita ja tehdä tutkimuksesta vielä syvällisemmän. Tutkimustilanteita voisi olla monenlaisia: välillä vain lasten kanssa, välillä koko perhe mukana. Vastauksiin tulisi varmasti erilaista taajuutta ja kokemuksia. Tutkimusmenetelmää voisi miettiä uudestaan, onko teemahaastattelu oikea tapa tähän. Tällaisia kokemuksia kartoittaessa toimisi moni muukin menetelmä. Strukturoidulla haastattelulla saisi tarkkoihin kysymyksiin tarkkoja vastauksia, toisaalta taas narratiivinen kerrontahaastattelu voisi toimia perheiden kanssa todella hyvin.

Jatkotutkimuksena voisi siirtyä myös kokemuksista kokonaan kehittämistyöhön ja tutkia, kuinka Pysäkin toimintaa voisi kehittää väkivaltatyön palveluna eteenpäin. Pysäkin vaikuttavuutta perheisiin, heidän toimintatapoihinsa sekä vanhemmuuteen voisi tutkia ja selvittää, eli voisi tutkia, kuinka palvelua voisi kehittää tältä alalta eteenpäin. Tutkittaisiin tällaisen lyhytkestoisen avun kvantitatiivista vaikuttavuutta perheväkivalta perheeseen ja sitä, miten palvelua voisi kehittää eteenpäin, jotta se vaikuttaisi entistä paremmin. Osa-alueina voisi selvittää, onko kehitettävää lapsi-, mies- ja naistöissä esimerkiksi tavoitteellisuudessa tai auttamiskeinoissa. Yhteistyötä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa ja niiden välistä yhteydenpitoa asiakkaiden parhaaksi voisi tutkia. Lisäksi voisi tutkia työntekijöiden omia koulutus- tai työnohjaustarpeita eli sitä, miten he kokevat työnsä ja tarpeensa.

Tutkimuksessani en painottanut poikien tai tyttöjen kokemuksia tai kouvolaisten ja kotkalaisten lasten kokemuksia erikseen. Jatkossa voisi olla hyväksi tutkia, kuinka lapsityö eri kaupungeissa vastaa lasten avun tarpeeseen sekä sitä, onko tytöillä tai pojilla jotain tiettyä tuen tarvetta. Tutkimusote olisi tällöin vertaileva. Myös lasten ikää voitaisiin huomioida uudella tavalla ja selvittää, kuinka eri-ikäisiä lapsia voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Erityisen mielenkiintoista olisi tutkia Pysäkin ajallista vaikutusta perheväkivaltatyön toiminnan tuloksellisuuteen, sillä toiminta on keskimäärin melko lyhytkestoista apua. Selvittää voisi, kuinka perheet kokevat viiden kerran käyntimäärän, olisiko määrää syytä muuttaa tai sitä, kuinka näistä viidestä kerrasta saisi vieläkin tehokkaampia avun näkökulmasta. Olisi myös mielenkiintoista selvittää Pysäkiltä saatua pidemmän tähtäimen apua eli sitä, miten perheet ja lapset voivat esimerkiksi kuukauden tai vuoden päästä palvelun päätyttyä.

LÄHTEET

Ensi- ja turvakotien liitto. 2015a. Lapsityö. Ensi- ja turvakotien liiton internetsivut. Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/lapsityo/> [viitattu 22.2.2015].

Ensi- ja turvakotien liitto. 2015b. Liitto. Ensi- ja turvakotien liiton internetsivut. Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/> [viitattu 21.2.2015].

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, toim. Aaltola, J. & Valli, R., 179 – 203.

Ewalds, H. (toim.) 2005. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3570.pdf [viitattu 26.2.2015].

Hirsjärvi, S. 2004a. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Tutki ja kirjoita, toim. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 114 – 157.

Hirsjärvi, S. 2004b. Tieteelliselle tutkimustyölle asetetut vaatimukset. Teoksessa Tutki ja kirjoita, toim. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 23 – 28.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Huttunen, M. 2014. Traumaperäinen stressihäiriö. Lääkärikirja Duodecim. Päivitetty 16.9.2014. Terveyskirjaston internetsivut. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00526 [viitattu 27.2.2015].

Joki-Erkkilä, M., Jaarto, M. & Sumia, M. 2012. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S., 131 – 153.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, toim. Aaltola, J. & Valli, R., 70 – 85.

Koski, H. 1999. Ulos ansasta – apua perheväkivaltatilanteisiin. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys. 2015a. Historia. Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistyksen internetsivut. Saatavissa:
http://www.kymenlaaksonensijaturvakoti.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=30 [viitattu 18.1.2015].

Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys. 2015b. Toiminta-ajatus. Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistyksen internetsivut. Saatavissa:
http://www.kymenlaaksonensijaturvakoti.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=29 [viitattu 18.1.2015].

Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys. 2015c. Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki. Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistyksen internetsivut. Saatavissa:
http://www.kymenlaaksonensijaturvakoti.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=44 [viitattu 18.1.2015].

Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistys. 2015d. Yhdistyksen strategia v. 2014 – 2018. Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistyksen internetsivut. Saatavissa:
http://www.kymenlaaksonensijaturvakoti.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=46 [viitattu 18.1.2015].

Lapsen oikeuksien sopimus. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavissa:
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf [viitattu 29.3.2015].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Leppänen, U. Lapsityö, vastaava työntekijä. Haastattelu 20.3.2015. Kouvola: Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki.

Leppänen, U. 2014. Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkki. PowerPoint-esitys 19.11.2014. Hamina.

Loppuraportti. Ota ajoissa väkivalta puheeksi 2009 – 2013 -hankkeen loppuraportti.

MLL. 2015. Väkivalta perheessä. Mannerheimin lastensuojeluliiton internetsivut. Saatavissa:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/vakivalta_perheessa/ [viitattu 23.2.2015].

Nettiturvakoti. 2015. Miksi turvasuunnitelma kannattaa tehdä? Nettiturvakodin internet-sivut. Saatavissa: https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=150 [viitattu 22.4.2015].

Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Ojuri, A. 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – Auttamisen käytäntöjä, Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35, 16 – 39.

Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, toim. Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio, S., 217 – 238.

Oranen, M. & Keränen, E. 2006. Lasten auttaminen. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – Auttamisen käytäntöjä, Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35, 63 – 83.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003a. Epäily, tunnistaminen, ilmitulo ja puuttuminen perheväkivaltaan. Teoksessa Lapset, perhe ja väkivalta työ, toim. Paavilainen, E. & Pösö, T., 75 – 87.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003b. Lasten ja perheiden auttaminen – malleja ja mahdollisuuksia. Teoksessa Lapset, perhe ja väkivalta työ, toim. Paavilainen, E. & Pösö, T., 183 – 191.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003c. Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiöinä. Teoksessa *Lapset, perhe ja väkivalta työ*, toim. Paavilainen, E. & Pösö, T., 13 - 42.

Peltoniemi, T. 1984. *Perheväkivalta*. Helsinki: Otava.

Pesäpuu ry. Nalle 10 vuotta! Pesäpuu ry:n julkaisu. Saatavissa:

http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/materiaalit/nallevihko_sivuittain.pdf [viitattu 24.2.2015].

Poliisi. Väkivalta. Poliisin internetsivut. Saatavissa:

<http://www.poliisi.fi/rikokset/vakivalta> [viitattu 27.2.2015].

Ruohonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – Auttamisen käytäntöjä*, Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35, 9 – 15.

Rusanen, E. 2011. *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Porvoo: Oy Finn Lectura Ab

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa *Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toim. Ruusuvuori, J. & Tiittula, L.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa:

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> [viitattu 7.4.2015].

STM. 2008. *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset*. Tunnista, Turvaa ja Toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3513.pdf [viitattu 26.2.2015].

Suomen virallinen tilasto (SVT1.): *Poliisin tietoon tullut rikollisuus* [verkkopublication]. ISSN=1797-3651. 2013, 1. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. Päivitetty 2.4.2014. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/polrik/2013/polrik_2013_2014-04-02_kat_001_fi.html [viitattu: 12.2.2015].

Suomen virallinen tilasto (SVT2.): Poliisin tietoon tullut rikollisuus [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-3651. 4. vuosineljännes 2014. Helsinki: Tilastokeskus. Päivitetty 19.1.2015. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/polrik/2014/04/polrik_2014_04_2015-01-19_tie_001_fi.html [viitattu 12.2.2015].

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu – ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S., 14 – 21.

Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S., 76 – 98.

THL. 2015a. Järjestöjen tarjoama tuki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Päivitetty 7.1.2015. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/kunnilla/jarjestojen [viitattu 27.2.2015].

THL. 2015b. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Päivitetty 24.2.2015. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde [viitattu 27.2.2015].

THL. 2015c. Nallekortit. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisentyoskentelyn-valineet/nallekortit> [viitattu 24.2.2015].

THL. 2015d. Traumaperäinen stressihäiriö. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto/vakivallan-vaikutukset-lapseen/traumaperainen-stressihairio> [viitattu 22.2.2015].

THL. 2015e. Väkivallanmuodot ja rikoslaki. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa:

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaisikaytto/vakivallan-muodot-ja-rikoslaki> [viitattu 23.2.2015].

Tupola, S., Kivitie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm, A. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S., 99 – 110.

Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90798/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence=1 [viitattu 23.3.2015].

Viola - väkivallasta vapaaksi ry. 2015. Turvasuunnitelma. Nettiturvakodin internet-sivut. Saatavissa:

[https://www.turvakoti.net/dokumentit/violan_turvasuunnitelma\[1\]_1404110921.pdf](https://www.turvakoti.net/dokumentit/violan_turvasuunnitelma[1]_1404110921.pdf) [viitattu 22.4.2015].

1.) Toiminta

- mitä olet tehnyt täällä Pysäkillä?
 - o millaista se (eli tekeminen) on ollut?
- oletko itse saanut päättää, mitä teet täällä?
- olisitko halunnut tehdä jotain muuta?
 - o mitä muuta?
- mikä on ollut
 - o kivointa
 - o tyhmintä
- seuraavaksi valitse vielä kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi tai mielipidettä siitä, mitä olet tehnyt täällä Pysäkillä?
 - o kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)

2.) Pysäkki paikkana

- mitä mieltä olet tästä paikasta?
 - o millainen tämä paikka on / miten kuvailisit tätä paikkaa?
- millaista on tulla tänne Pysäkillä? (ulkoisen/sisäisen olemuksen kannalta)
 - o mikä vaikuttaa siihen
- onko tämä paikka mielestäsi turvallinen?
 - o miksi
 - o miksi ei
 - o eli mikä vaikuttaa siihen
- mitä haluaisit tänne lisää? (jotain toimintaan liittyvää, sisustukseen..?)
- seuraavaksi valitse taas kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi tai mielipidettä tästä paikasta?
 - o kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)

3.) Työntekijän kanssa väkivallasta puhuminen

- millainen (nimi) on?
- mistä juttelette (nimi) kanssa?
 - o haluaisitko jutella jostain muusta?
- onko (nimi) kanssa voinut jutella omista tunteista tai muista asioista?
 - o entä onko voinut jutella perheeseen liittyvistä asioista?
 - o millaista juttelu (nimi) kanssa yleensäkin on ollut?
- oletko puhunut väkivallasta (nimi) kanssa?
 - o millaista on puhua väkivallasta (nimi) kanssa?
 - o onko väkivallasta puhuminen helppoa vai vaikeaa?
- onko ollut luottamuksellinen / turvallinen olo (nimi) kanssa jutellessa omista ja perheen asioista?
- seuraavaksi valitse taas kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi tai mielipidettä (nimi) kanssa käydyistä jutteluista/keskusteluista
 - o kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)

4.) Pysäkistä saatava hyöty tai apu

- millaista ylipäättänsä on ollut käydä täällä Pysäkillä?
 - o miltä on tuntunut käydä täällä
 - o mikä on vaikuttanut siihen
- oletko huomannut mitään eroa täällä käynnin aikana itsessäsi?
 - o eli miten täällä käyminen on vaikuttanut sinuun?
- oletko huomannut mitään eroa täällä käynnin aikana perheessäsi?
 - o eli miten täällä käyminen on vaikuttanut perheessäsi?
- eli yhteenvetona onko täällä käymisestä ollut mitään hyötyä tai apua? / onko täällä käyminen vaikuttanut mihinkään?
- seuraavaksi valitse kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi ja mielipidettäsi täällä käymisestä?
 - o eli miltä täällä käyminen on tuntunut
 - o kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)
- valitse kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi, kun lähdet täältä pois

- kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)
- ja vielä viimeiseksi valitse kuvakortti, joka kuvaa tuntemuksiasi ja mielipidettäsi tämän paikan vaikutuksesta sinuun / perheeseesi?
 - kerro kuvasta (mitä se tarkoittaa sinulle)